

UNIVERZITA KARLOVA

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Katedra pedagogiky

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**Podpora integrace žáků s odlišným mateřským jazykem
na středních školách**

Support of the Integration of Pupils with Different Mother Tongue
into Secondary Schools

Jana Rýdlová, DiS.

Vedoucí práce: PhDr. Miroslava Kovaříková, Ph.D.
Studijní program: Specializace v pedagogice
Studijní obor: Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

Praha 2022

Prohlášení

Odevzdáním této bakalářské práce na téma Podpora integrace žáků s odlišným mateřským jazykem na středních školách potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucí práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne

.....

Podpis

.....

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Miroslavě Kovařikové, Ph.D. za odborné vedení a za ochotu při psaní mé bakalářské práce. Dále chci poděkovat všem, kteří byli součástí výzkumu, a to zejména vybraným školám, pedagogům a žákům s odlišným mateřským jazykem. Mé poděkování také patří kolegyním v Centru pro integraci cizinců, o.p.s. za cenné kontakty a rady.

ABSTRAKT

Bakalářská práce je zaměřena na problematiku podpory integrace žáků/cizinců s odlišným mateřským jazykem (dále také žáci s OMJ) na vybraných středních školách v ČR. Cílem této práce je popsat současné možnosti a bariéry integrace na vybraných středních školách a připojit informační brožury pro rodiny žáků s odlišným mateřským jazykem s odkazem na neziskovou organizaci Centrum pro integraci cizinců, o.p.s. a získat tak možnou podporu v rámci sociálních služeb pro žáky/cizince a jejich rodiny.

Teoretická část práce vychází z odborné literatury a poskytuje aktuální informace o migraci a počtu cizinců v ČR. Dále práce v teoretické části popisuje český vzdělávací systém a jeho zaměření na žáky/cizince s odlišným mateřským jazykem, vymezuje pojem žák s odlišným mateřským jazykem a jeho přijímání na střední škole. Také ukazuje výčet podpůrných opatření vybraných středních škol pro integraci na našem území, dále jaké je hodnocení žáků s odlišným mateřským jazykem a jaké jsou konkrétní aktivity a služby pomáhající žákům/cizincům.

Výzkumná část práce si klade za cíl zjistit prostřednictvím rozhovorů a kazuistik se žáky s odlišným mateřským jazykem a jejich pedagogy, zda jsou přístup a podpora v integraci ze strany vybraných středních škol v ČR dostatečné, zejména v poskytování češtiny jako druhého jazyka. Výzkumné šetření má kvalitativní charakter. Výzkumná data jsou získána prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s 3 pedagogy a 3 žáky s odlišným mateřským jazykem. Hlavním zjištěním výzkumu je, že podpůrná opatření nejsou zatím hojně využívána na vybraných středních školách a středních odborných učilištích, žáci s OMJ by přivítali více českého jazyka na SŠ či SOU. Zjištěním práce je také to, že je velmi důležitá podpora rodiny a že je podstatné vzdělávání pedagogických pracovníků v oblasti integrace cizinců, kteří pracují s žáky s odlišným mateřským jazykem. Největší bariérou v integraci cizinců je nedostatečná znalost českého jazyka.

KLÍČOVÁ SLOVA

Migrace, cizinec, žák s odlišným mateřským jazykem, střední škola, integrace

ABSTRACT

The bachelor thesis is focuses on support of the integration of pupils / foreigners with different mother tongue (hereinafter also pupils with OMJ) in selected secondary schools in the Czech Republic. This is to describe the potential and barriers of integration in selected secondary schools and to attach information brochures for families of pupils with different mother tongue with reference to the non-profit organization Centre for Integration of Foreigners, o.p.s. and thus obtain possible support from social services for pupils / foreigners and their families.

The theoretical part of the thesis is based on professional literature and provides current information about migration and the number of foreigners in the Czech Republic. Furthermore, the work in the theoretical part describes the Czech educational system and its focus on students / foreigners with different mother tongue, it defines the concept of a pupils with a different mother tongue and their admission to secondary school. It also shows a list of support measures of selected secondary schools for integration in our country, what the evaluation of pupils with different mother tongues is and which specific activities and services help pupils / foreigners.

Through interviews and case studies with pupils with different mother tongue, the research part of the thesis aims to determine whether there is a sufficient access and support in integration by selected secondary schools in the Czech Republic, especially in providing Czech as a second language. The research survey is of a good quality. Research data are obtained through semi-structured interviews with 3 teachers and 3 pupils with different mother tongues. The main finding of the research is that support measures are not yet widely used in selected secondary schools, pupils with different mother tongues would welcome more Czech language in secondary schools. The finding of this work is also that the support of the family is very important and that the education of pedagogical staff in the field of integration of foreigners who work with pupils with different mother tongues is essential. The biggest barrier in the integration of foreigners is insufficient knowledge of the Czech language.

KEYWORDS

Migration, foreigner, pupil with different mother tongue, secondary school, integration

Obsah

I. TEORETICKÁ ČÁST	10
1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE	10
1.1 Migrace	10
1.2 Migrace do ČR	11
1.3 Migrační politika státu	12
1.4 Počty cizinců v ČR v letech 2020 a 2021	13
1.5 Kategorie cizinců	14
2 VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM V ČR	15
2.1 Vzdělávání žáků s OMJ	16
2.2 Legislativa týkající se vzdělávání žáků s OMJ	18
2.3 Roční přípravný kurz ke studiu na střední škole	19
2.4 Možnosti podpory na střední škole	20
2.5 Specifika učilišť a žáci s OMJ	21
3 ZAČLEŇOVÁNÍ ŽÁKŮ/CIZINCŮ NA SŠ	22
3.1 Příprava SŠ na nástup žáka s OMJ	27
3.2 Přijímací řízení žáka s OMJ	29
3.3 Zařazování žáka s OMJ do ročníku	31
3.4 Integrovaní žáka s OMJ do třídy	32
3.5 Hodnocení žáka s OMJ	33
4 AKTIVITY POMÁHAJÍCÍ ZAČLENĚNÍ	37
4.1 Asistent pedagoga	37
4.2 Mimoškolní aktivity žáků s OMJ	38
4.3 Kroužky a kluby napomáhající integraci žáků s OMJ	38
4.4 Sociální služby s jejich návaznými službami pro žáky s OMJ	39

II. PRAKTICKÁ ČÁST	40
5 VÝZKUM INTEGRACE ŽÁKŮ S OMJ NA VYBRANÉ SŠ.....	40
5.1 Cíle výzkumného šetření	40
5.2 Metody sběru dat	42
5.3 Respondenti	42
5.4 Kazuistika č. 1	44
5.5 Kazuistika č. 2	49
5.6 Kazuistika č. 3	56
5.7 Organizace sběru dat	61
5.8 Zpracování dat	61
6 ANALÝZA DAT ZÍSKANÝCH VÝZKUMEM.....	62
6.1 Možnosti podpory integrace ze strany vybrané SŠ	64
6.2 Bariéry podpory integrace ze strany vybrané SŠ.....	66
6.3 Metody začleňování.....	67
6.4 Doporučení pro praxi.....	68
6.5 Závěr výzkumného šetření	70
6.6 Splnění stanovených výzkumných otázek a cílů práce	70
ZÁVĚR	72
7 Citovaná literatura	74
SEZNAM PŘÍLOH	80

SEZNAM ZKRATEK

AP	asistent pedagoga
CIC	Centrum pro integraci cizinců
ČDJ	čeština jako druhý jazyk
ČJL	český jazyk a literatura
ČR	Česká republika
ČSÚ	Český statistický úřad
IVP	individuální vzdělávací plán
META	společnost pro příležitosti mladých migrantů
MV	Ministerstvo vnitra
OMJ	odlišný mateřský jazyk
PLPP	plán pedagogické podpory
PO	podpůrná opatření
PPP	pedagogicko-psychologická poradna
SOŠ	střední odborná škola
SOU	střední odborné učiliště
SŠ	střední škola
VŠ	vysoká škola

Úvod

Začleňování žáků s OMJ je dnes velmi palčivé téma. Není to aktuální téma pouze pro školy, ale zejména pak pro všechny pedagogické pracovníky, kteří se denně setkávají s žáky s OMJ na všech úrovních škol. Počty cizinců dlouhodobě a trvale žijících se na území ČR stále zvyšují, a tak se školy čím dál více potýkají s problematikou začleňování žáků cizinců, kteří na naše území přicházejí zejména z důvodu ekonomické migrace jejich rodičů, ale také z jiných důvodů, což je například velmi aktuální téma válečného stavu. Někteří pedagogičtí pracovníci se na školách setkávají s žáky s OMJ bez jakýchkoliv předchozích praktických zkušeností s cizinci. Pro žáky cizince je také změna prostředí v už tak nelehkém období dospívání při radikální změně jazyka, kultury a celkově života velmi náročná. Nejen pro tyto výše zmíněná fakta je mnohdy integrace těchto žáků do škol nelehkým úkolem pro všechny zúčastněné.

Téma této bakalářské práce je Podpora integrace žáků s odlišným mateřským jazykem na vybraných středních školách. Cílem je popsat, jaké jsou možnosti a bariéry podpory integrace na vybraných středních školách a připojit informační brožury pro rodiny žáků s OMJ, s odkazem na neziskovou organizaci Centrum pro integraci cizinců, o.p.s. a získat tak pro tyto rodiny možnou podporu v rámci sociálních služeb. Práce také zjišťuje, co by se mohlo zlepšit v podpoře začleňování žáků cizinců na vybraných středních školách a jaké metody by tyto vybrané školy mohly využívat pro větší podporu integrace žáků s OMJ.

Práce má teoreticko-praktický charakter. Teoretická část má 4 kapitoly. V prvních kapitolách bude popsána migrace do ČR, migrační politika státu a také zde čtenář nalezne aktuální počty cizinců dle Českého statistického úřadu (dále také ČSÚ) a dle Ministerstva vnitra (dále také MV). V následujících kapitolách bude nastíněn vzdělávací systém v ČR se zaměřením na vzdělávání žáků s OMJ a specifika učilišť, na což práce navazuje v praktické části. V dalších kapitolách budou popsány možnosti středních škol v integraci žáků cizinců, také jak jsou žáci s OMJ na středních školách hodnoceni a jaké aktivity jim pomáhají se začleněním mezi majoritní skupinu žáků.

Výzkum má kvalitativní charakter. Tento výzkum je proveden formou analýz kazuistik 3 žáků, kteří se aktuálně začleňují na vybraných středních školách či školu již dostudovali a formou analýz polostrukturovaných rozhovorů 3 pedagogických pracovníků a rovněž

formou analýz polostrukturovaných rozhovorů 3 žáků s OMJ, kteří jsou uvedeni v kazuistikách. Závěrem jsou podány praktické výstupy z výzkumu a informační brožury o stávajících službách, které mohou napomoci v integraci žáků s OMJ.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ ZÁKLADNÍ TERMINOLOGIE

1.1 Migrace

Migrace je proměnný a energický proces. Jedná se o komplexní pojem a téma. Integrace cizinců na území České republiky přináší možné pozitivní i negativní důsledky pro českou společnost. Jedná se o průběh, který je do jisté míry závislý na neustálém přizpůsobivém vztahu naší země k cizincům. (Ministerstvo vnitra, 2017) Spousta mladých lidí, kteří předpokládají bohatší život v jiné zemi, si přejí mnohdy tak moc odejít, že k tomu zkouší legální či nelegální prostředky. (Collier, 2017)

Obecně význam pojetí lidská migrace znamená přemísťování osob z místa, kde dosud trvale či dočasně žily na místo jiné, nové, kde se chtějí dočasně či trvale usadit. Migrace je možná vnitřní, tedy uvnitř daného státu, či migrace mezinárodní, kde jsou překračovány hranice jednotlivých států. Migrovat mohou jednotlivci, ale i rodiny a větší skupiny obyvatel dané země. (Migraceonline, 2017)

Migrace je celosvětový jev, tedy možnost přemísťovat se je bráno jako jedno ze základních lidských práv a svobod. Migrovalo se vždy, nejprve v pravěku lidé spolu se zvířaty, která lovily. Ve středověku kvůli řemeslu a obchodu a z vesnic za nezávislostí, která poskytovala města. (Vaněčková, 2009) Ve středověké Evropě vnímáme jako jednu z největších migračních vln stěhování národů. Již v minulosti tedy měla migrace více příčin, a to stěhování z důvodů přírodních katastrof, za lepší úrodou, či z náboženských nebo politických důvodů. (Migraceonline, 2017)

Imigrace

Imigrace je proces změny pobytu na území jiného než domovského státu. Na území daného státu se usídlují cizinci. (Ministerstvo vnitra, 2015) Při procesu integrace se jedná o poznání a určité přizpůsobení místním hodnotám, normám a vzorcům chování. Mezi nejvýznamnější úrovně integrace patří jazykové kompetence, kdy je jazyk předpokladem k rozvoji sociální příslušnosti a pro integraci ve vztazích s majoritní společností. (Rákoczyová, a další, 2009)

Emigrace

Emigrace je opak imigrace, tedy opuštění země původu a přestěhování se do jiné země. Emigrace je dobrovolná či nedobrovolná. Nedobrovolná emigrace je například z důvodu ohrožení zdraví či životů (perzekuce, válečný stav), což může vést až k tomu, že emigrant může dostat v nové zemi, kam se přistěhuje, status uprchlíka a může mu být přidělena mezinárodní ochrana. (META, 2021)

Reemigrace

Termín reemigrace znamená návrat emigranta do země, z níž odešel. Reemigraci vždy předchází emigrace, což je opuštění (nebo také únik) z jedné země do druhé. (Nešpor, 2002)

1.2 Migrace do ČR

Hlavním právním předpisem, který upravuje pobyt cizinců na území ČR je zákon o pobytu cizinců. Stanovuje pravidla pro vstup, ale i pro vycestování z území a o pobytu cizince v České republice. Dle tohoto zákona se rozumí cizincem každá fyzická osoba, která není občanem České republiky. (Migraceonline, 2021)

Migrace, jak již bylo nastíněno výše, je velmi dynamický proces v lidské společnosti. Příčiny migrace jsou různé, lidé mohou migrovat za lepšími možnostmi, vzděláním, sloučením rodiny, založením podnikání, ale také změnou zaměstnání. Nejčastěji jsou to ekonomické důvody, proč lidé migrují. Pohyb lidí současně koresponduje migraci spíše z východu na západ, nikoliv naopak. Pokud lidé migrují z ekonomických důvodů, jedná se o migraci dobrovolnou. Ve chvíli, kdy lidé utíkají před politickými problémy či válkou, hovoříme o migraci nucené. (Kobeš Pavel, 2022)

O střední Evropě se na zlomu tisíciletí hovořilo jako o tzv. „náravníkové zóně“ (buffer-zone), kdy představovala pro tranzitní migranty tato oblast jakýsi region mezi vyspělými zeměmi Evropy a zeměmi východní Evropy. Do tohoto regionu patřila i Česká republika. Dnes se však stává ČR pro cizince velmi atraktivní cílovou zemí. (Rákoczyová, a další, 2009)

Často, a to převážně u občanů Ukrajiny, bývá stávající migrace shledávána jako pracovní migrace. V současnosti k březnu 2022 se jedná zejména o nucenou migraci z důvodu válečného dění na Ukrajině.

Dle výzkumů Trboly a Rákoczyové u oslovených respondentů výpovědi hovoří i o jiné než pracovní migraci. Jedná se o rodinné důvody, ale i hledání sociální jistoty, lépe fungujících institucí včetně přístupu k lepšímu zdravotnictví. (Rákoczyová, a další, 2009)

1.3 Migrační politika státu

Pokud je migrační politika úspěšná, reguluje se tím a zlepšuje integrace cizinců. Integrace se týká nejen cizinců, ale i majoritní společnosti. Ministerstvo vnitra (MV) je zde v roli koordinátora, ale do její realizace je zainteresována další řada ministerstev, Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy, Ministerstvo zahraničních věcí, Ministerstvo práce a sociálních věcí, Ministerstvo kultury. Partnery jsou poté nestátní neziskové organizace, integrační centra, veřejná správa aj. (Ministerstvo vnitra, 2017)

Migrační politika ČR vychází z Koncepce integrace cizinců - ve vzájemném respektu (dále KIC). KIC byla vládou přijata v roce 2000. Proběhly zde tři zásadní aktualizace, v roce 2006, 2011 a v roce 2016. Odbor azylové a migrační politiky (dále OAMP) podává podklady zpráv o situaci v oblasti integrace a migrace a také předkládá postup při realizaci koncepce pro rok následující. Klíčovými předpoklady k dosažení úspěšné integrace dle KIC jsou a) cílová skupina a cílovou skupinou integrace je i majoritní společnost, protože integrace je oboustranný proces, b) cíle integrační politiky, cílem integrační politiky je podpořit integraci jako proces, c) čeština pro cizince, znalost češtiny jako základní pilíř integrace cizinců do společnosti. (Ministerstvo vnitra, 2017)

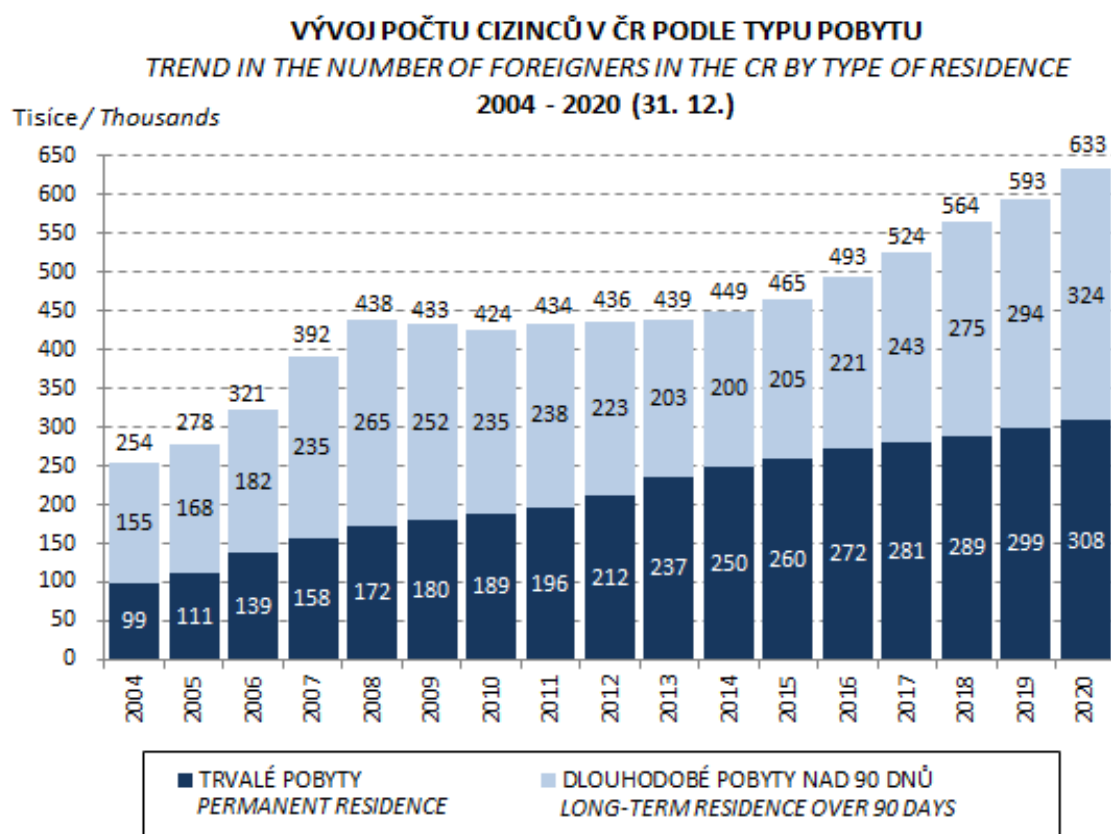
O pobytu cizinců a jejich integraci, jak již bylo zmíněno výše rozhoduje migrační politika státu. Legislativa, která upravuje vstup, podmínky pobytu, ale i jeho ukončení je v tomto směru stěžejní. Mezi zákony, které řídí pobyt cizinců v České republice patří:

- zákon č. 326/1999 Sb. o pobytu cizinců na území ČR, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 325/1999 Sb. o azylu, ve znění pozdějších předpisů,
- zákon č. 221/2003 Sb. o dočasné ochraně cizinců,
- vyhláška č. 520/2020 Sb. o provádění adaptačně-integračních kurzů,
- vyhláška č. 348/2008 Sb. o výuce a zkouškách znalosti českého jazyka pro účely získání povolení k trvalému pobytu na území ČR. (Český statistický úřad, 2020)

1.4 Počty cizinců v ČR v letech 2020 a 2021

„Cizincem se rozumí fyzická osoba, která není státním občanem České republiky.“ (Český statistický úřad, 2021)

V České republice stále počet cizinců stoupá. Ke konci září 2021 bylo v ČR dohromady 647 650 cizinců. Z tohoto čísla je nejvíce občanů třetích zemí, a to 65 %, tj. 418 369 osob cizí státní příslušnosti, občanů EU, EHP a Švýcarska bylo k tomuto datu 229 281 cizinců, tj. 35 %. U cizinců s přechodným pobytem v ČR převažují pobyty za účelem zaměstnání, také sloučení rodiny, poté studium a podnikání. (Kobeš Pavel, 2022)

Graf č.1: Vývoj počtu cizinců v ČR dle typu pobytu

Zdroj: Český statistický úřad

Z celkového počtu cizinců žije k 31. 12. 2020 v Praze 36 % cizinců, tj. cca 230 000. Ve Středočeském kraji 14 % cizinců, tj. cca 90 000 a v Libereckém kraji 4 %, tj. cca 25 000. (Český statistický úřad, 2021)

Národnost

Podle posledního sčítání lidu v roce 2021 z celkového počtu obyvatel 10 524 167 je nejčetnější národností v ČR národnost česká (83 % populace v ČR), slovenská národnost- 96 041 obyvatel (1,3 %), poté ukrajinská - 78 068 obyvatel (1,1 %), vietnamská - 31 469 (0,4 %), polská - 26 802 obyvatel, ruská – 25 296 obyvatel, německá - 9 128 obyvatel, romská - 4 458 obyvatel. K neuvedené národnosti se přihlásilo dohromady 3 321 058 obyvatel. (Český statistický úřad, 2022)

1.5 Kategorie cizinců

Rozeznáváme základní kategorie cizinců pobývajících v ČR:

A. Občané zemí EU, Norska, Švýcarska, Islandu a Lichtenštejnska (zkráceně občané EU) a jejich rodinní příslušníci:

1. občané zemí EU a jejich rodinní příslušníci, kteří jsou sami občané EU, bez potvrzení o přechodném pobytu na území nebo povolení k trvalému pobytu,
2. občané zemí EU s potvrzením o přechodném pobytu na území a jejich rodinní příslušníci, kteří nejsou sami občané zemí EU, s povolením k přechodnému pobytu,
3. občané zemí EU a jejich rodinní příslušníci s povolením k trvalému pobytu.

B. Občané zemí mimo EU (zkráceně „občané třetích zemí“):

4. občané třetích zemí pobývajících v ČR krátkodobě (obecně do 90 dnů) bez víz,
5. občané třetích zemí pobývajících v ČR na základě krátkodobých víz,
6. občané třetích zemí pobývajících v ČR na základě dlouhodobých víz,
7. občané třetích zemí s povolením k dlouhodobému pobytu,
8. občané třetích zemí s povolením k trvalému pobytu,
9. cizinci s uděleným azylem,
10. cizinci s udělenou doplňkovou ochranou,
11. cizinci pobývajících v ČR v rámci dočasné ochrany.

C. Ostatní cizinci (bez ohledu na státní příslušnost):

12. žadatelé o mezinárodní ochranu,

13. žadatelé o dočasnou ochranu.

(Zákon č. 369/1999 Sb.)

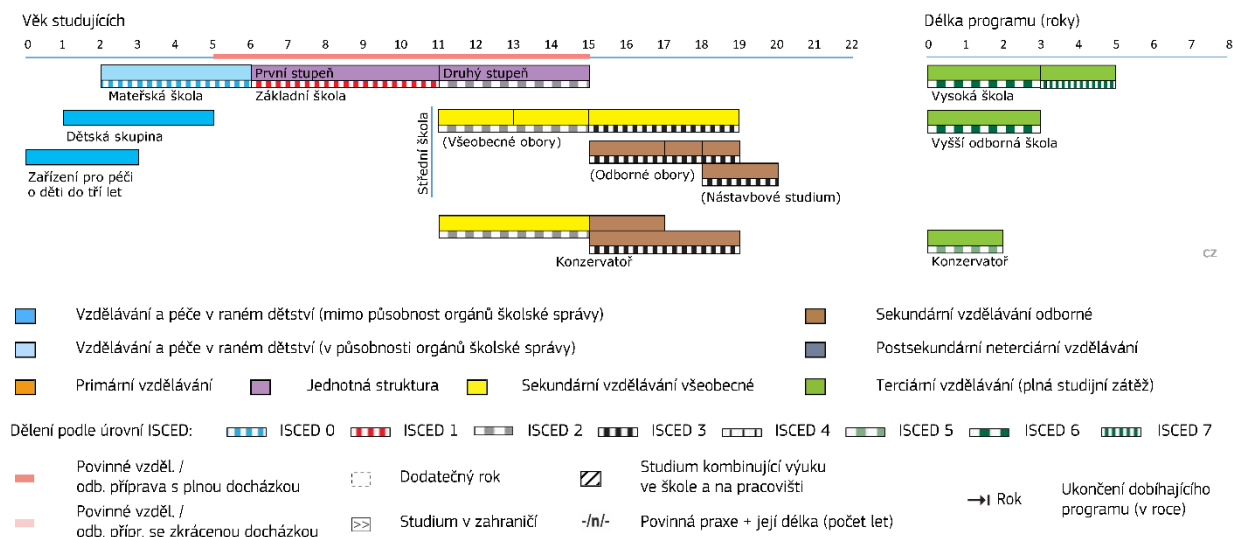
2 VZDĚLÁVACÍ SYSTÉM V ČR

Vzdělávání v ČR od mateřských škol (předškolního vzdělávání) až po vysoké školy (vysokoškolské vzdělávání) patří pod obor působnosti Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT). (European Commission, 2022)

Zákon č. 561/2004 Sb., tzv. školský zákon se vztahuje na tyto typy škol:

- mateřské školy, základní školy, střední školy, konzervatoře, vyšší odborné školy, základní umělecké školy a jazykové školy s právem státní jazykové zkoušky.

Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách se vztahuje na vysoké školy, a to jak na studijní programy, tak na celoživotní vzdělávání na vysokých školách. (European Commission, 2022)

Česká republika – 2020/21

Graf č. 2: Edukační systém v ČR dle věku studujících a délky programu (roky)

Zdroj: Evropská komise (European Commission)

2.1 Vzdělávání žáků s OMJ

S narůstajícím počtem cizinců, kteří se usazují na území České republiky, se zvýšilo i procento žáků cizinců, kteří navštěvují české střední školy.

„V roce 2021 bylo nejvíce žáků cizinců na SŠ z níže uvedených států (zastoupení ostatních států je pod 1 %):

31 % Ukrajina

20 % Slovensko

18 % Vietnam

11 % Rusko

2 % Mongolsko“ (Krčmářová Barbora, 2021)

Žák s OMJ, žák se speciálními vzdělávacími potřebami

Za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami mohou být považováni také žáci-cizinci. (Dnes už se užívá v literatuře a legislativě spíše žák s OMJ). Může jim tak vzniknout nárok na využití podpůrných opatření. Jedná se zejména o podporu výuky českého jazyka. Rozsah je možné nalézt ve vyhlášce č. 27/2016 Sb. Podpora je pro žáky MŠ, ZŠ i SŠ. (MŠMT, 2016)

Podpůrná opatření

Školská poradenská zařízení (ŠPZ) mohou doporučit vzdělání žákům s jiným jazykem než českým v souladu s přílohou č. 1 vyhlášky č. 27/2016 Sb. Výuku češtiny jako druhého jazyka lze realizovat prostřednictvím podpůrných opatření 2. nebo 3. stupně.¹

Při výuce je možno využít časovou dotaci, kterou má škola k dispozici. Pokud má škola výuku druhého cizího jazyka, tak je možné speciálně pro žáky s OMJ nahradit tyto hodiny hodinami českého jazyka, jako druhého jazyka. Příkladem může být při stanoveném podpůrném opatření 2. stupně přiznání pro výuku češtiny jako cizího jazyka ve středním vzdělávání 3 h/týdně, maximálně však 120 h. Při přiznaném 3.stupni je možné

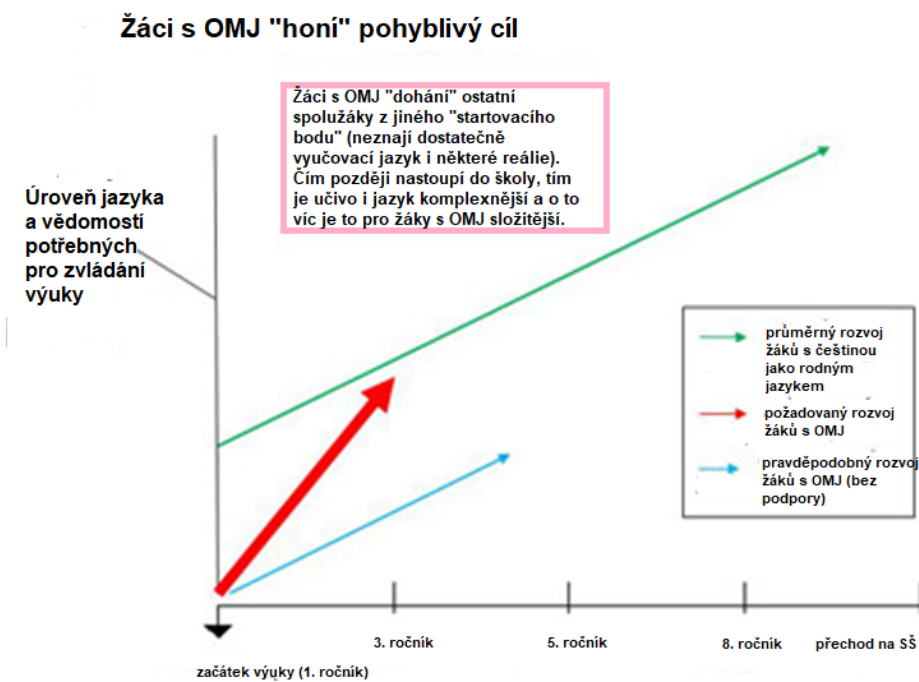
¹ 2. stupeň podpůrných opatření – „V případě potřeby mohou být na základě doporučení ŠPZ upraveny podmínky k vykonání státní maturity, v souladu s nastavenými vzdělávacími podmínkami používanými při každodenním vzdělávání, jsou upraveny i podmínky pro vykonání přijímací či závěrečné zkoušky organizované příslušnou školou.“

3. stupeň podpůrných opatření- „Kromě běžných výukových materiálů jsou využívány i speciální učebnice, didaktické, kompenzační a rehabilitační pomůcky. Dle potřeb žáků a posouzení ŠPZ je možné snížit počet žáků ve třídě (obecně či ve vybraných předmětech).“ (Michalík, a další, 2015-2022)

zorganizovat výuku češtiny jako cizího jazyka 3 h/týdně, max. však 200 h. (Krčmářová Barbora, 2021)

Základní odlišnost u žáků s OMJ je fakt, že jazyk, kterému se učí, je pro ně cizí (tedy druhý jazyk). Při vzdělávání tedy přichází žák do situace, kdy se nejen učí nový/druhý jazyk, ale zároveň se tímto jazykem i učí jiné odborné předměty. Jedna z největších bariér je tedy bariéra jazyková, která při vzdělávání představuje zásadní překážku, a která může velmi omezovat a zkreslovat studijní úspěchy žáků s odlišným mateřským jazykem. Velká výzva stojí také před učitelem dětí s odlišným mateřským jazykem, který musí skloubit vzdělávání jazyka i gramatiky, nacvičovat komunikační dovednosti a k tomu ještě obsah jednotlivých předmětů. (META, 2021)

Níže uvádím graf č. 3, kdy nastupuje žák v ideálním případě od 1. ročníku do české ZŠ, což se ne vždy v praxi děje.

Graf č. 3: Znázorňující průměrný rozvoj žáků s češtinou jako rodným jazykem a průměrný rozvoj žáků s OMJ (s podporou a bez podpory).

Zdroj: (META, 2021)

2.2 Legislativa týkající se vzdělávání žáků s OMJ

Důležitými normami v oblasti vzdělávání žáků s OMJ jsou:

- Zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (tzv. školský zákon)

Konkrétně pak:

- režim vzdělávání dětí/žáků cizinců upravuje § 20,
- režim poskytování podpůrných opatření upravuje § 16,
- Vyhláška č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání, ve znění pozdějších předpisů,
- Vyhláška č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky.

Konkrétně:

- realizaci jazykové přípravy se věnují §§ 10,11,11 a, 11 b.,
- hodnocení žáků cizinců se věnuje § 15 (15, odst. 6).
- Vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných
(jak bylo zmíněno výše jedná se o podpůrná opatření (PO), které tato vyhláška definuje a upravuje.)
- Metodiky (MŠMT):
  - metodický materiál k poskytování bezplatné jazykové přípravy v předškolním a základním vzdělání,
  - metodické doporučení pro poskytování poradenských služeb pro žáky s nedostatečnou znalostí vyučovacího jazyka. (Národní pedagogický institut, 2016)

2.3 Roční přípravný kurz ke studiu na střední škole

META, o.p.s. - Společnost pro příležitosti mladých migrantů ve spolupráci s Centrem pro integraci cizinců, o.p.s. organizuje a realizuje každý rok roční přípravný kurz až pro 24 žáků z různých zemí ve věku od 14 do 20 let. Kurz připravuje žáky s OMJ na studium na české střední škole. Tento kurz je orientován zejména na rozvoj jazykových dovedností a seznámení s kulturou a životem v ČR a to tak, aby žáci s OMJ zvládli bez problémů studium na české střední škole. Kurz je zdarma a je realizován v rámci projektu Don't give up! a financován The Velux Foundations. Přípravný kurz je určen mladým migrantům, kteří chtějí studovat na střední škole v České republice, a to bez rozdílu z jaké země pocházejí a jaký druh pobytového oprávnění zde na území mají. Předpokladem je, že jejich znalost češtiny na toto studium nestačí, tedy jsou v úrovni češtiny A0 – začátečníci. Podmínkou vstupu do kurzu je dokončená povinná školní docházka (9 tříd). Do kurzu se můžou hlásit i mimopražští cizinci. Není však možné účastí na kurzu získat povolení k pobytu za účelem studia.

Výuka a aktivity v tomto projektu jsou zaměřeny na přípravu ke studiu na střední škole, nikoliv však na přijímací řízení. Důraz je kladen na slovní zásobu předmětů ze ZŠ (dějepis, fyzika, zeměpis, přírodopis, český jazyk, chemie, matematika a výchova k občanství). Probíhá zde také rozvoj komunikace, gramatiky a slovní zásoby do úrovně B1-B2, jejímž dosažením dochází ke snadnějšímu zapojení do studia i života v ČR. Dále se klade význam na rozvoj studijních dovedností, na řešení problému a hledání informací.

Uchazeči projdou výběrovým řízením, které má dvě kola. Po zápisu následuje osobní setkání se sociální pracovnící, která provede se zájemcem základní test z českého jazyka a motivační pohovor. Pokud splní uchazeč požadavky, je pozván do druhého kola, tím je modelová lekce českého jazyka. Hlavní cíl této modelové lekce je zjistit motivaci ke studiu, lépe se navzájem poznat a sladit se s ostatními ve skupině.

Součástí tohoto programu je i odborné sociální poradenství, dobrovolnická pomoc v podobě doučování, semináře kariérového poradenství i individuální kariérové poradenství na téma výběr oboru školy a individuální konzultace na podporu a pomoc s přijímacím řízením. Rovněž do ročního kurzu patří různé výlety, exkurze a další akce. (META, 2021)

2.4 Možnosti podpory na střední škole

Žáci cizinci potřebují zejména podporu češtiny, jako druhého jazyka. Předpokladem školního úspěchu je si osvojit druhý jazyk na akademické úrovni, což trvá průměrně 5-7 let viz. Teorie ledovce J. Cumminse, která je popsána níže. Je tedy velmi žádoucí podpora intenzivní výuky v prvních letech výuky ČDJ, ale současně dlouhodobá podpora z hlediska osvojení si jazyka na akademické úrovni. Na první dojem může žák s OMJ, který konverzuje velmi dobře a je v pokročilejší úrovni českého jazyka působit jako bez potřeby další podpory, ale u složitějších textů nebo v odborných předmětech může mít velké problémy.

Je tedy nutné provést poznání přes jazykovou a pedagogickou diagnostiku, sledovat vývoj jazykových schopností a neustále stanovovat v čem by měli být žáci podpořeni. Toho jsme schopni dosáhnout pomocí podpůrných opatření.

Jak již bylo uvedeno výše, na základě neznalosti vyučovaného jazyka mohou být žáci s OMJ považováni za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, a mohou tak mít nárok na podporu dle zákona č. 561/2004 Sb., kde konkrétně § 16 stanovuje režim podpůrných opatření. Mohou být tak zařazeni do 1.-3. stupně podpůrných opatření.

Žákům na střední škole je tedy poskytována pedagogická intervence, také plán pedagogické podpory (jde o dokument, který zohledňuje vzdělávací potřeby a současně popisuje jeho pokrok, také upravuje formy hodnocení žáka) a individuální vzdělávací plán (dokument, kde jsou popsány výsledky diagnostiky a přístup těch, kteří s žákem budou pracovat). Žáci s OMJ také mohou navštěvovat výuku češtiny jako druhého jazyka, případně získat asistenta pedagoga nebo možné prodloužení vzdělávání (pokud dojde k návrhu a zařazení 3. stupně podpůrných opatření). Daná střední škola vždy realizuje podporu prostřednictvím podpůrných opatření (PO) dle potřeb svých žáků a dle svých možností. PO financují příslušné krajské úřady, které jsou někdy také financovány z vlastních prostředků školy. (META, 2021)

2.5 Specifika učilišť a žáci s OMJ

Pro zvýšení šance mladých migrantů na pracovním trhu jsou učiliště jeden z mála aktérů, který k tomu, aby byli mladí migranti integrováni do pracovního života, může reálně pomoci. Unikátní role učilišť může představovat podporu i ke zlepšování podmínek zaměstnavatelů, kteří nabírají vyučené středoškoláky do svých pracovišť. Školní podpora ve formě kurzů, poradenství, podpůrných programů a doučování nebo inkluzivních tříd pokrývá také mimo jiné firemní náklady pro případné vzdělávání svých zaměstnanců.

Kniha, která díky Velux Foundations a zkušeností pracovníků z META, o.p.s. vznikla - nese název Levou zadní, přináší žákům s OMJ znalost českého jazyka k dostatečnému zapojení do výuky ještě před vstupem na střední odbornou školu či střední odborné učiliště. Zapojením pedagogické intervence, poskytováním češtiny jako druhého jazyka, Buddy programu a jiných aktivit či pracovních listů, slovníků a skupinových setkání v teoretické výuce se dostává zlepšení českého jazyka mladistvým žákům s OMJ ještě před nástupem do SOŠ nebo SOU, ale i v průběhu středoškolského vzdělání.

Nový je však v případě volby učiliště i obsah a styl výuky a komunikace v praktické výuce, která je pro středoškoláky s OMJ úplně nová a mnohdy se s ní setkávají úplně poprvé.

K popisu a k demonstraci úkolů a rozsahu práce na praktické výuce jsou vhodné názorné ukázky na místo sepsaných pravidel procesu fungování na pracovišti. Pro žáky s OMJ je vyzkoušení si daných situací v klidu před nástupem do praxí velmi vhodnou volbou. Jednoduše mohou pomoci i videa, brožury s obrázky a také situační hry před nástupem do praxe. Dobrým nápadem je zapojit také do tvorby plakátů „Jak postupovat bezpečně na pracovišti před vstupem na praxi a jak to zde funguje“ ostatní žáky, kteří si tato pravidla takto dobře zafixují. Inspirací k tvorbě podobných videí mohou být i cvičná a situační videa e-learningu Centra pro integraci cizinců, o.p.s. na webové adrese kurzycestinyprocizince.cz. (Jiroutová Michaela, 2021)

3 ZAČLEŇOVÁNÍ ŽÁKŮ/CIZINCŮ NA SŠ

Odlišnost je samozřejmě i v tom, zda žák s OMJ přišel do ČR až na střední školu či již studoval pár let v ČR na základní škole. A to nejen v přístupu ze strany škol na základě toho, co říká legislativa, ale také na základě toho, co žák cizinec prožívá.

Vykořenění

Děti - cizinci velmi často prožívají pocit vykořenění, protože každá kultura je typická svými vlastními hodnotami a normami. Jedná se o situace v každodenním životě, při kterých cizinci ztrácí jistoty při vstupu a při pobytu v nové zemi. Kladou si často otázky typu: Mám tyto lidi zdravít a jakým způsobem? Mám se jim dívat do očí? Jak jim mám potřást rukou? Smrká se v této zemi na veřejnosti? Jak to mysleli, z legrace nebo vážně? Jak se mám obléct?

Cristina Igoa popsala ve své knize „The Inner World of the Immigrant Child“ tento fenomén jako vykořenění (uprooting). Tuto situaci vykořenění přirovnává k vytržení a přesazení rostliny. (META, 2021)

„I sebeopatrnější přesazení znamená zásah do života zakořeněné rostliny. Takovou změnu zvládne jen díky péči zahradníka. Podobný šok zažívají i „přesazené“ děti. Je důležité si uvědomit, že i ony potřebují péči svého okolí (pedagogů, vrstevníků a ostatních), aby zvládly svůj přechod do nového společenského prostředí.“ (Igoa, 1995)

C. Igoa popisuje ve své knize následující pocity dětí ve stádiu vykořenění:

- **Emocionální mix** – děti mají strach, ale i radost současně.
- **Kulturní šok** – projevy můžou být různé, a to např. agrese, zmatenost, frustrace či deprese. Jedná se o nejvíce traumatické stádium v životě dětí imigrantů.
- **Izolace, osamělost** – osamělé se cítí být takřka všechny děti, a to po příchodu i dlouho poté.
- **Bezmocnost, zranitelnost** – ohrožen je zde pocit pohodlí a bezpečí, a to zejména z důvodu cizího prostředí a jazykové i kulturní bariéry.
- **Vyčerpání** – děti bývají často vyčerpány fyzicky i psychicky, neboť čelí spoustě novým a neznámým situacím, jevům a jazykům ve všech úrovních.
- **Akademické problémy, neúspěšnost** – jak již bylo nastíněno výše, je velmi složité a komplexní učit se novému jazyku a novému světu prostřednictvím tohoto jazyka.

- **Tlak na asimilaci** – udávaná je dlouho-trvající homogenita českého národa, proto má často mnoho lidí (i pedagogů) pocit, že by se „měli cizinci stoprocentně přizpůsobit našemu stylu života.“ V systému už se tolik nepřemýšlí o tom, co to provede s identitou cizince a jeho životem a vztahy.
- **Rezistence na změnu** – velká či rychlá změna, jinakost, kulturní šok a jazyková bariéra mohou být příčinami odmítání zapojovat se, reagovat ve škole, mluvit, hledat si kamarády aj.
- **Potřeba integrace obou světů** – děti by si měli propojit oba světy, ten původní a ten nový. Pokud k tomu nedochází, nastávají problémy s identitou, které mohou vést až k patologiím. (META, 2021)

Teorie ledovce

Pedagog z Kanady J. Cummins přišel s modely a teoriemi, které vysvětlují působení mezi kognitivní oblastí a jazykovým rozvojem v učení se novému jazyku.

Jim Cummins dokončil teorii ledovce v odlišení „základní interpersonální komunikační schopnosti“ (BICS-Basic Interpersonal Communicative Skills) od „kognitivních akademických jazykových dovedností“ (CALP- Cognitive Academic Language Proficiency).

Tato teorie říká, že používáme dva typy jazyka a je mezi nimi zásadní rozdíl:

Komunikační jazyk – používán při běžné komunikaci v každodenním životě, (ve škole- v šatně, při obědě, při skupinových aktivitách, v tělocvičně a o přestávkách). Tento typ jazyka není tak náročný a vyplývá z dané situace. Tento jazyk je také rozvíjen jako první.

Akademický jazyk – „oborový jazyk“, tj. slovní zásoba konkrétního oboru, čtení z učebnic, vyplňování různých školních cvičení, zkoušení, testy a zápisy. Tento druh jazyka trvá mnohem déle rozvinout než jazyk komunikační.

V obecné rovině lze říci, že děti s OMJ, které se učí češtinu jako druhý jazyk, s ohledem na osobnost dítěte, rodinné prostředí, motivaci a také v závislosti na rozdílu mezi jazykem původním a novým, se naučí konverzovat „jazykem komunikačním“ plynule už po 2-3 letech. Kdežto „jazyk odborný“ trvá osvojit průměrně dětem s OMJ za 5-7 let. Dlouhodobý

rozvoj a podpora jazyka je tedy velmi zásadní, a to především prostřednictvím čtení a psaní.

Tato teorie nám současně poukazuje na to, že ti žáci, kteří dobře komunikují v novém jazyce, nejenže nemají většinou dovednosti akademické, ale i jejich možná školní neúspěšnost s tím může úzce souviset. (Cummins Jim, 2006)

Teorie ledovce dle Cumminse

Graf č. 4: Teorie dle kanadského pedagoga J. Cumminse

Zdroj: Inkluzivní škola.cz, META, o.p.s.

Jak pomoci při začleňování žáků s OMJ:

- obecně by měli pedagogičtí pracovníci být k dispozici žákům s OMJ když to potřebují,
- lidský přístup, jako bezpečné prostředí,
- poskytnout oporu a vzor,
- projevit zájem o názory a koníčky žáků s OMJ. (Jiroutová, 2021)

Problematika přátelství v etnicky heterogenních třídách

Značná pozornost je kladena tématu přátelství mezi žáky s OMJ a žáky ve škole hostitelské země. Někteří autoři dokonce považují přátelství za základní činitel pro naplnění inkluze ve škole a školních třídách či kolektivech. (Soodak, 2003)

Buddy program

Z angličtiny „buddy“ nebo také kámoš, part’ák, mentor, patron. Jde o proces, kdy v rámci neformálního kamarádského vztahu pomáhá zkušenější „part’ák“ (buddy) tomu, kdo přichází do školy jako nový a neorientuje se v novém prostředí ve škole.

Cílem tohoto programu je usnadnit vstup a průběh na střední škole, podpořit jejich integraci do kolektivu, současně tím předejít špatnému až nedostatečnému prospěchu či případnému dřívějšímu odchodu ze školy.

Program Buddy může využít jakákoliv škola, která má žáky cizince a chce pomoci integraci žáků s OMJ do tříd a školy. Buddy může být ze stejné třídy či z vyššího ročníku, měl by být však „v obraze“ o fungování dané školy a měl by být rodilý mluvčí českého jazyka. Propojení „kámoše“ a nově příchozího středoškoláka s OMJ funguje na dobrovolnosti všech zúčastněných.

Buddy program pomáhá v následujících směrech:

- poznání nových kamarádů a známých,
- zlehčení příchodu do nové školy,
- pocit akceptace a „že na to nejsem sám“,
- trávení volného času,

- pocit, že je tu semnou na to všechno buddy, kterému se mohu svěřit a kterému mohu důvěřovat.

Pokud je již zvolen jeden dotyčný pedagogický pracovník na střední škole, který pomáhá žákům s OMJ, bylo by vhodné k tomu, aby propojování dvojic v programu fungovalo dobře, dát na starost tomuto pracovníkovi i koordinaci tzv. Buddy programu.

Koordinátor je zde pak v roli moderátora, který organizuje prvotní setkání a také frekvenci setkávání mezi buddym a žákem s OMJ. Buddy by měl mít samozřejmě zájem tuto činnost vykonávat a je to čistě dobrovolná záležitost. Buddy program lze poskytovat i formou workshopů nebo společných setkání, pokud je velký počet cizinců na dané SŠ a záměrem školy je poskytnout „partáka“ např. všem prvákům. Průběžně se vyhodnocují potřeby obou stran a také se evaluuje spolupráce, a to ať už má takového mentora pouze jeden jediný žák na škole nebo více lidí.

Tento druh podpory studentů pomocí mentora/ patrona či kamaráda funguje již po celém světě. V ČR už se program rozběhl také. Ze zahraničních škol je možné uvést program na Cambridge High School na Novém Zélandu nebo v ČR využívají tyto programy vysoké školy v rámci výměnných studijních programů Erasmus+. Fungujícím příkladem tohoto programu je Gymnázium Jana Blahoslava v Ivančicích.

Mentoringový program také nabízí nezisková organizace Centrum pro integraci cizinců, o.p.s., která konkrétně nabízí individuální mentoring. (Jiroutová Michaela, 2021)

Tzv. Buddy mentoring pomáhá v těchto oblastech:

- poznat kulturu v ČR a její tradice,
- smysluplné trávení volného času,
- trénování češtiny a konverzace v češtině,
- příprava na přijímací zkoušky,
- pomoci s případnými úkoly ze školy nebo specifickými dovednostmi (práce na PC, strukturovaný životopis aj.). (Centrum pro integraci cizinců, o.p.s., 2021)

Dalšími organizacemi v poskytování mentoringu jsou LATA, HESTIA a NESEHNUTÍ Brno, které formou doučování podporují žáky s OMJ.

3.1 Příprava SŠ na nástup žáka s OMJ

Přestup na novou školu je velmi těžký. Změna nastává pro žáka takřka ve všech dimenzích – přístup ke studiu, nové prostředí, jiný kolektiv a jiní učitelé. Je zde také více praktické výuky. Kromě toho, v tomto věkovém období jsou mladiství velmi senzitivní, navíc jsou zde žáci cizinci zatíženi kulturní a jazykovou bariérou, již zmíněným vykořeněním a také možnou ztrátou identity.

Stěžejní je zde kooperace celého pedagogického týmu a také třídní skupiny. Pro důležitost vrstevnických sociálních skupin zde rozhoduje zejména třídní kolektiv o tom, jak se žák s OMJ bude ve škole cítit.

Jak by se tedy škola měla připravit na nástup žáka s OMJ do SŠ?

- **INFORMACE O ŽÁKOVI** – Když přichází nový žák s OMJ na střední školu, nejprve sbíráme potřebné informace o něm. Tedy nejen odkud pochází, jak dlouho je v ČR, ale také jakou má vzdělávací minulost, jaká je úroveň českého jazyka a jaká probíhá komunikace s rodinou a zda rozumí i jeho rodinní příslušníci. Důležité je také si ujasnit, jak budeme dotyčného oslovovat jménem, a to dle preference žáka s OMJ, nikoliv podle naší volby, do čehož zapojujeme i ostatní žáky a další vyučující. O nástupu žáka s OMJ by se měli dozvědět všichni zaměstnanci školy a o jeho jazykové a kulturní odlišnosti také, aby mohli pomoci v případě potřeby s komunikací na škole (i mimo ni) a případně mu pomohli s orientací na různých úrovních.
- **KOMUNIKACE MEZI ŠKOLOU A RODINOU** - Důležité je předat žákovi a jeho rodičům v jednoduché formě a příslušné jazykové mutaci žádoucí informace o potřebných pomůckách do školy, předat důležité kontakty na školu, harmonogram školního roku a pravidel školy. K tomu je možné využít vícejazyčné dokumenty od organizace META, o.p.s. či také brožury Centra pro integraci cizinců, o.p.s. Neméně důležité je nastavení pravidel komunikace s rodinou a žákem, jakou formou bude škola a rodina komunikovat a také v jakých případech.

- **ČDJ** - Zajištění co největšího přísunu českého jazyka. SŠ by měla zjistit, z čeho je možné financovat ČDJ, jakým způsobem zabezpečí a organizuje výuku češtiny jako druhého jazyka. Střední škola také informuje o kurzech českého jazyka, které jsou poskytovány mimo školu neziskovými či jinými organizacemi.
- **SEMINÁŘE** - Informace k metodické podpoře a k tomu, jak pracovat se žáky s OMJ mohou nejen vyučující na dané škole získat na nabízených seminářích od META, o.p.s. Jednotlivými nabízenými semináři mohou být Posuzování školní zralosti u dětí s OMJ, Čeština jako druhý jazyk na SŠ, Příprava žáků s odlišným mateřským jazykem k maturitě z ČJL, Role a činnost asistenta pedagoga při podpoře žáků s OMJ – webinář, Tvorba výukových materiálů pro žáky s odlišným mateřským jazykem – online. Tyto vzdělávací semináře nejsou koncipovány pouze pro výuku a podporu žáků s OMJ na SŠ, ale také na MŠ a ZŠ.
- **TÝM** - Je vhodné určit si jednoho pedagogického pracovníka (učitel ČDJ, výchovný poradce, třídní učitel) nebo více takových pracovníků, kteří spolupracují na úpravách individuálního vzdělávacího plánu a pedagogického plánu podpory a jejich průběžném vyhodnocování. V tomto určeném týmu také současně probíhá komunikace k pokroku a potřebám žáka s OMJ.
- **„BUDDY“/PATRON A PLÁNKY** - Pokud se to podaří, bylo by vhodné pro snazší orientaci na škole připravit plánek školy a školních budov (pokud možno s obrázky), a to i ve velkém i malém formátu. Nalezení konkrétního jednoho člověka z řad ostatních žáků, tzv. patrona, není také od věci. Takový patron mu pomáhá v kolektivu se začleněním, snadnější orientací na škole a žák s OMJ ví, že se na tohoto „kamaráda“ může v případě potřeby obrátit.
- **PŘEKLADOVÉ SLOVNÍKY** - SŠ se snaží zajistit žákovi cizinci jakoukoliv formu slovníku (online překladač v telefonu či počítači, překladový slovník). Informaci by měl dostat také vyučující, že je možnost využít tematické překladové slovníky. Překladové slovníčky vydalo SPN - pedagogické nakladatelství, a.s. v roce 2002 v ukrajinštině, ruštině, vietnamštině a angličtině a META, o.p.s. zajistila ještě překlady těchto slovníčků do mongolštiny a čínštiny. Pokud by některý z pedagogických pracovníků uměl žákův mateřský jazyk, tak může také pomoci s překlady nebo tlumočením do mateřštiny.

- **BOZP** - Při práci v praktické výuce by měli být proškoleni všichni. K tomu je možné pro lepší porozumění žákům s OMJ udělat videa s instrukcemi nebo udělat praktické ukázky či letáky s obrázky.
- **PRACOVNÍ LISTY** – Před nástupem žáka cizince na SŠ je vhodné připravit si ze strany vyučujících materiály pro jednotlivé předměty přizpůsobené žákům s OMJ. Čerpat inspiraci je možné v pracovních listech, které vycházejí z principů práce pro žáky s OMJ na ZŠ, SŠ. Informace o principech práce vzešly ze zkušeností pracovnic META, o.p.s., K. Titěrové a P. Vávrové a inspirace přišla primárně od autorů ze zahraničí J. Cumminse, B.A. Mohane a P. Gibbonse.
- **TŘÍDNÍ KLIMA A KOLEKTIV** – Vyučující se snaží připravit na příchod nového žáka celou třídu a další pedagogický sbor. Měli by v průběhu školního roku zahrnout různé vhodné adaptační aktivity, které podporují integraci žáka do školy. (Jiroutová Michaela, 2021).

3.2 Přijímací řízení žáka s OMJ

K přijetí žáků na střední školu je nejprve nutné zjistit pobytové oprávnění. Pokud tedy není žák cizinec občanem EU, je nutné prokázat pobyt řediteli školy nejpozději před zahájením vzdělávání dle (§ 20 odst. 2 písm. c) zákona č. 561/2004 Sb.

Další obligatorní záležitostí je porovnání známkování v zemi, kde žák studoval s českým známkováním. Ředitel je kompetentní v zajištění posouzení hodnocení výsledků uchazečů na školu. Některé zahraniční vzdělávací systémy zahrnují převodníky na klasifikaci, kde je možné se inspirovat pro účely našich středních škol. Zatím nevznikl žádný relevantní dokument, který by přesně definoval převod známek mezi zahraničními školami. Dalším podpůrným řešením je uzpůsobení přijímacích zkoušek pro žáky s OMJ.

Školský zákon č. 561/2004Sb., tuto skutečnost upravuje následovně v §20 odst. 4:

„Osobám, které nejsou státními občany České republiky a získaly předchozí vzdělání v zahraniční škole, se při přijímacím řízení ke vzdělávání ve středních a vyšších odborných školách promíjí na žádost přijímací zkouška z českého jazyka, pokud je součástí přijímací zkoušky. Znalost českého jazyka, která je nezbytná pro vzdělávání v daném oboru, škola u těchto osob ověří rozhovorem.“ (MŠMT, 2022)

Pokud některý ze žáků s OMJ již studoval na české ZŠ (i když to bylo jen pár měsíců), nemůže mu být odpuštěn test z ČJL. (Jiroutová Michaela, 2022)

„Mezi osoby, které získaly předchozí vzdělání ve škole mimo území České republiky, nelze řadit uchazeče, kteří se před konáním přijímací zkoušky vzdělávali ve školách v České republice, včetně zahraničních škol působících na území České republiky, a to i když se v nich vzdělávali jen část školního roku.“ (Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání, 2019)

Avšak žádost o prominutí zkoušky z českého jazyka a literatury můžou podat i ti uchazeči, kteří se prokážou vysvědčením ze školy mimo území ČR z posledních dvou ročníků a současně se prokážou i českým vysvědčením. Tato vysvědčení by měla být v originále k nahlédnutí a měla by mít úředně ověřený překlad do českého jazyka (s výjimkou slovenštiny). Pokud je přijímací zkouška z ČJL uchazeči prominuta, i tak musí splnit zkoušku z matematiky. Při přijímacím řízení je pak znalost češtiny ověřována rozhovorem. Struktura tohoto „pohovoru“ není nikde pevně stanovena ani dána, a tak je plně v rozhodnutí ředitele školy. Nejedná se v rozhovoru o učivo českého jazyka, ale o komunikační znalost jazyka.

Možné prodloužení doby konání přijímací zkoušky

Těm žákům s OMJ, kteří nemají dostatečný vyučovací jazyk, ale nesplňují podmínku dle § 20 odst. 4, může být prominuto přijímací řízení z českého jazyka a literatury, a to na základě doporučení z pedagogicko-psychologické poradny (PPP). Jedná se o zařazení „O“ tedy „ostatní“, kde jsou „uchazeči s jiným rodným jazykem než českým.“ Pokud dojde k tomuto doporučení, dostanou žáci s OMJ alespoň možnost prodloužení doby přijímacího řízení (tedy zkoušky z českého jazyka a literatury i z matematiky). Také mají možnost použít samostatnou místnost, překladový slovník, popřípadě jednu podporující osobu (u všech částí přijímacího řízení). Pokud zatím z PPP neměl žák doporučení k podpůrným opatřením na ZŠ, není to podmínka k poskytnutí těchto PO i na SŠ. PPP by měla žáka vyšetřit a poté vydat doporučení uzpůsobení přijímacích zkoušek s platností obvykle na dva roky.

Je možné, že žák nebude přijat v 1. kole přijímacího řízení, nic se však ještě neděje, protože SŠ můžou vyhlásit i další kola (počet kol není omezen), a to k naplnění stavu studentů dle §60 odst. 1 zák. č. 561/2004 Sb. Zveřejnění dalších kol probíhá přes krajské úřady na portále hl. města Prahy. Další kola přijímacích zkoušek neomezují počet podání

příhlašek. Kritéria přijetí v druhém kole je plně v kompetenci ředitele dané školy, tato kritéria musí být vyhlášena a zveřejněna předem, nemusí se však zohledňovat výsledky jednotné zkoušky. (Jiroutová Michaela, 2022)

3.3 Zařazování žáka s OMJ do ročníku

Pokud přichází žák s OMJ z jiné české školy, jeho zařazení do příslušného ročníku je vždy dáno dosaženým ročníkem na škole předchozí.

Pokud však přichází žák s OMJ ze zahraniční školy, je na uvážení ředitele dané školy, do jakého ročníku nově příchozího žáka zařadí. Je to složitý proces, který je velmi individuální dle několika faktorů:

- **Věk dítěte** – Ze zkušeností se neosvědčilo, že i když žák rozumí velmi málo nebo nerozumí takřka vůbec, zařadit ho mezi neodpovídající skupinu jeho věku. Necítí se tu většinou dobře a z frustrace může vzejít velká pasivita nebo naopak agrese. Klíčové je tedy umístit žáka s OMJ do stejné nebo co nejvíce podobné věkové skupiny žáků.
- **Dosavadní vzdělání** – Pokud dosavadní vzdělání dle doložené dokumentace neodpovídá ročníku, kam věkově žák s OMJ spadá, doporučuje se zařadit ho maximálně o jeden rok níže. Zejména kvůli socializaci, motivaci a integraci do třídního kolektivu.
- **Jazyková bariéra** – Zejména pro žáky z neslovanských zemí je náročnost českého jazyka veliká, ale ani úplná neznalost českého jazyka by neměla být důvodem umístění do nižších ročníků. Pokud je to tedy ze všech hledisek a po všech zvážení nutné, zase se doporučuje umístit žáka cizince maximálně o jeden ročník níže. Kurikulum, které je věkově odpovídající, a to se všemi vědomostně odpovídajícími nároky, je pro žáky s OMJ pro rychlou integraci rozhodující.

Příklady dobré praxe ukazují, že velmi zásadní je podpora ze strany školy a spolupráce s rodinou. Je tedy velmi vhodné nastavit co největší intenzitu výuky českého jazyka, jako druhého jazyka, zajistit případně asistenta pedagoga, doučování nebo vytvořit v případě potřeby individuální vzdělávací plán (PLPP/IVP). Z praxe také vyplývá, že pokud byli žáci s OMJ zařazení o několik ročníků níže a neměli podporu, tak se nezapojili, propadli a

mnohdy opakovali ročník. Zhoršuje se tak klima ve škole/třídě a tento fakt může vést až k psychosociálním problémům žáka.

Přechod na školu u žáků s OMJ v obvyklém věku 14–15 let je větší, neboť se jedná o brzký přechod na střední školu. Zde je vyžadována alespoň „minimální znalost češtiny“. Pokud je tedy nově příchozí žák cizinec zařazen do 9. ročníku ZŠ a ve škole selhává je možné prodloužit délku studia dle vyhlášky č. 27/2016 Sb., která říká, že:

„Pokud to speciální vzdělávací potřeby vyžadují (zejména u žáků z odlišného kulturního prostředí nebo žijících v odlišných životních podmínkách), je možné v případě potřeby prodloužit délku základního, středního a vyššího odborného vzdělávání o 1 rok.“ (META, 2021)

3.4 Integrovaní žáka s OMJ do třídy

V rámci vzdělávání a přijímání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsou využívány termíny inkluze a integrace. Definice kategorií žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsou ukotveny ve školském zákoně. Při tomto tématu nás zajímá zejm. vyhláška č. 27/2016 Sb., která ve svých přílohách specifikuje rozsah a obsah podpůrných opatření. (Votavová, 2013)

Integrace (Integration)

Může být pojata jako: „Procesy sociální interakce jsou vnímány jako dvousměrné, kde se vyžaduje, aby členové nebo většinová komunita, stejně jako imigranti a etnické menšiny, něco udělali, takže nelze vinit pouze ty druhé, že selhali (nebo se nepokusili) o integraci.“ (Modood, 2007)

Inkluze (Inclusion)

„Pojem inkluze pochází z angl. *inclusion*, jehož význam je zahrnutí. V širším pojetí *příslušnost k celku*. Inkluze není jen optimalizovaná a rozšířená integrace. Jedná se o koncept, podle kterého by všechny děti měly navštěvovat třídy hlavního vzdělávacího proudu, a to bez ohledu na stupeň postižení.“ (Hájková V., Strnadová I., 2010 str. 24)

Vztah pojmů inkluze a integrace

Tyto pojmy jsou využívány v různých významech. Chápání vztahu mezi integrací a inkluzí může být třidimenzionální:

- inkluze je totéž, co integrace,
- inkluze je vylepšení integrace,
- inkluze je vnímaná jako bezpodmínečné přijetí speciálních potřeb u všech žáků/děti oproti integraci. (Hornáková, 2006)

Jednoduše řečeno: „Integrace vyžaduje větší přizpůsobení dítěte škole, zatímco inkluze se víc snaží přizpůsobit edukační prostředí žákům.“ (Lechta Viktor a kol., 2010 str. 435)

V době, kdy žáci s OMJ nebyli ještě považováni za žáky se speciálními vzdělávacími potřebami (do r. 2016), napsal L. Radostný a kol., že problémem bylo mimo jiné, že žáci s OMJ neměli možnost navštěvovat přípravné kurzy vyučovaného jazyka, chybělo velké množství odborníků na výuku češtiny jako druhého jazyka a také chybělo nemalé množství dvojazyčných asistentů pedagoga. (Radostný, 2011)

Až do r. 2016 tedy nebyli žáci s OMJ zahrnuti do skupiny žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, neměli tedy nárok ani na individuální vzdělávací plány, ani na podpůrná opatření. Od r. 2016 s účinností novely ve školském zákoně a vyhláška č. 27/2016 Sb., o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných, mění přístup k žákům s OMJ a dochází také ke zkvalitnění výuky a prostředí ve školách ve prospěch žáků cizinců, ale i majoritní skupiny.

3.5 Hodnocení žáka s OMJ

Vyhláška č. 48/2005 Sb. říká: „Při hodnocení žáků cizinců, kteří plní v České republice povinnou školní docházku, se úroveň znalosti českého jazyka považuje za závažnou souvislost podle odstavců 2 a 4, která ovlivňuje jejich výkon.“ Přihlíží se tedy vždy, (a to v jakémkoliv předmětu) k úrovni jejich jazyka.

Vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami reguluje také hodnocení vycházející např. z neznalosti vyučovaného jazyka. Školy tedy nastavují taková kritéria hodnocení, aby žák mohl dosahovat individuální progrese.

Pokud ještě nemá žák cizinec ani vyšetření z PPP, a proto ještě nemá ani IVP a jeho nedostatečná znalost českého jazyka mu neumožňuje se plnohodnotně zapojovat do vyučování, žáka bychom měli hodnotit individuálně za jeho pokrok, s přihlédnutím na neznalost příslušného jazyka i na SŠ. Nemělo by docházet ke srovnávání s ostatními žáky. Slovní hodnocení je v tomto případě vhodné pro motivaci, kombinovat je možné i se známkou.

Školní řád obsahuje také řád hodnotící, v něm by škola měla hodnocení upřesnit. Také by měla být popsána postupná integrace žáků s OMJ do výuky. Pro hodnocení žáka s OMJ je důležitý referenční rámec. (META, 2021) Tři podstatné referenční rámce jsou sociální vztahová norma (ta nebere v úvahu různé individuální předpoklady), předem stanovená kritéria (kde nejsou zohledněné stejné výchozí podmínky), individuální vztahová norma (nejvíce podporuje učení). (Košťálová H., 2008)

Ideální je vytvořit individuální vzdělávací plán, který vznikne na základě doporučení z pedagogicko-psychologické poradny, a v něm stanovit reálné vzdělávací cíle. Průběžně hodnotíme žáka za dosažení těchto cílů, s ohledem na jeho jazykové možnosti. Pokud žák s OMJ nemá od PPP doporučení, pedagogičtí pracovníci mohou vytvořit plán pedagogické podpory.

Ve školském zákoně v § 52 odst. 2 a 3 a v § 69 tohoto zákona pro střední školy, konkrétně pak v odst. 5 a 6 je uvedeno: „Nelze-li žáka hodnotit na konci prvního pololetí, určí ředitel školy pro jeho hodnocení náhradní termín, a to tak, aby hodnocení za první pololetí bylo provedeno nejpozději do dvou měsíců po skončení prvního pololetí. Není-li možné hodnotit ani v náhradním termínu, žák se za první pololetí nehodnotí. Nelze-li žáka hodnotit na konci druhého pololetí, určí ředitel školy pro jeho hodnocení náhradní termín, a to tak, aby hodnocení za druhé pololetí bylo provedeno nejpozději do konce září následujícího školního roku. V období měsíce září do doby hodnocení navštěvuje žák nejbližší vyšší ročník.“ Nehodnotit však žáka vůbec považujeme za krajní řešení, protože působí velmi demotivačně. (META, 2021)

Úpravy podmínek a způsobu konání maturitní zkoušky pro žáky s OMJ

Tzv. školský zákon v § 20 odst. 4 říká „Osoby, které se vzdělávaly alespoň 4 roky v přecházejících 8 letech před příslušnou zkouškou ve škole mimo území České republiky, mají právo na úpravu podmínek a způsobu konání zkoušky ze zkušebního předmětu český jazyk a literatura u společné části maturitní zkoušky tak, aby byla zachována rovnost přístupu ke vzdělání. Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem podrobnosti.“ (Sbírka zákonů, 2004)

Prostřednictvím přihlášky k maturitní zkoušce podávají žáci cizinci žádost o úpravu maturitní zkoušky. K této žádosti není potřeba doporučení z PPP.

Dále tzv. školský zákon tvrdí, že neznalost nebo nedostatečná znalost vyučovaného jazyka je důvodem pro poskytování podpůrných opatření ve 2. či 3. stupni. A tato podpůrná opatření spočívají také dle §16 odst.2 písm. c) školského zákona i v úpravě podmínek ukončování vzdělání. Ve vyhlášce 27/2016 Sb., je také uvedeno, že 2. stupeň PO stanovuje, že „jsou respektovány funkční důsledky speciálních vzdělávacích potřeb žáka ovlivňující konání maturitní zkoušky, průběh konání maturitní zkoušky nevyžaduje zvláštní úpravy zkušební dokumentace, žákům je navýšen časový limit a upraveno prostředí i je dovoleno používat kompenzační pomůcky.“

Avšak MŠMT tvrdilo v r. 2020 dle META, o.p.s.:

„Pouhá neznalost českého vyučovacího jazyka skutečně není důvodem pro úlevy u maturitní zkoušky, nebyly-li využity všechny možnosti pro eliminaci tohoto znevýhodnění,“ (např. prodloužení středního vzdělávání v rámci 3. stupně PO).

S čímž není možné vzhledem k výše uvedenému (nedostatečná znalost vyučovaného jazyka jsou důvody pro poskytování podpůrných opatření ve 3. či 2. stupni) z právního hlediska souhlasit.

Vyhláška č. 27/2016 Sb. neupravuje kompletní pravidla. Vyhláška č. 177/ 2009 Sb. upravuje ukončování vzdělání maturitní zkouškou. Zde je přesně vymezené a stanovené zdravotní postižení či zdravotní znevýhodnění, kde vzniká nárok na úpravu konání maturitní zkoušky. Ve vyhlášce jsou rozděleny jednotlivá znevýhodnění či postižení do skupin a kategorií.

Současně je zde stanovené uzpůsobení podmínek maturitní zkoušky a žákům s OMJ dle této vyhlášky žádné uzpůsobení podmínek konání maturitní zkoušky nenáleží.

Tyto dvě vyhlášky, vyhláška č. 27/2016 Sb., a vyhláška č. 177/2009 Sb., si vzájemně odporují. A to i přesto, že vyhláška č. 177/2009 Sb., upravuje uzpůsobení podmínek maturitních zkoušek pro vymezený seznam žáků se zdravotním znevýhodněním či zdravotním postižením a vyhláška č. 27/2016 Sb., má poskytnutí podpůrných opatření náležet každému, a to v takové míře, která bude potřebná pro naplnění jeho práv na vzdělání a není zde žádný konkrétní uzavřený seznam kategorií žáků. Těmto vyhláškám je však dle legislativních pravidel nadřazený školský zákon, který definuje, že podpůrná opatření mimo jiné spočívají v úpravě podmínek ukončování vzdělávání.

Zatím využívá PO bohužel na středních školách velmi málo žáků. K 30. 9. 2020 mělo doporučeno PO na výuku češtiny jako druhého jazyka na střední škole pouze 41 žáků z celé České republiky. (Jiroutová Michaela, 2022)

4 AKTIVITY POMÁHAJÍCÍ ZAČLENĚNÍ

Vzhledem k tomu, že ve výzkumu této bakalářské práce je mimo jiné zkoumáno, co vybrané školy, které integrují žáky s OMJ, využívají k podpoře začlenění, velmi stručně je dále popsán výčet nabízených aktivit na podporu integrace žáků cizinců.

4.1 Asistent pedagoga

Již výše zmíněná vyhláška č. 27/2016 Sb. o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných ve své příloze č. 1 stanovuje nárok na asistenta pedagoga pro žáky s OMJ, dále také určuje členění podpůrných opatření do stupňů a pravidla jejich použití, také stanovuje finanční náročnost těchto PO 3. stupně. O přidělení asistenta pedagoga (AP) rozhoduje na základě diagnostiky speciálních vzdělávacích potřeb žáků školské poradenské pracoviště. Jde o žáky, kteří nerozumí vůbec vyučovanému jazyku. (Vyhláška 27/2016 Sb.)

Asistent pedagoga a jeho náplň práce

Náplň práce AP vychází ze školského zákona. Asistent pedagoga kooperuje s pedagogem při výuce žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. Pomáhá také s realizací vzdělávání a jeho organizací. Pomáhá žákům zapojit se do všech činností ve škole v rámci vzdělávání. Pracuje podle pokynů dalšího pedagogického pracovníka a ve spolupráci poskytuje podporu při vzdělání žákovi nebo více žákům najednou, nejvíce však 4 žákům ve třídě. (Vyhláška 27/2016 Sb.)

Úkol asistenta pedagoga není dělat ty úkoly, které žák umí a může vykonávat sám. Asistent má za úkol podpořit žáka v těch dovednostech a činnostech, které vedou ke snížení závislosti na ostatních osobách, aby byl žák co nejvíce samostatný. Čím nižší je potřeba žáka využívat této podpory ze strany asistenta pedagoga, tím více můžeme tvrdit, že je práce AP úspěšná.

Největší prospěch tedy nese takový asistent pedagoga, kterého potřebuje žák stále méně, až ho nepotřebuje nakonec vůbec. (Michalík J., 2015 str. 150)

4.2 Mimoškolní aktivity žáků s OMJ

Volnočasové aktivity pro žáky s odlišným mateřským jazykem jsou velmi důležité, a to z mnoha důvodů:

Podpora integrace do kolektivu – neformální setkávání hraje jednu z nejdůležitějších rolí, jak navázat nová přátelství v „novém světě“.

Podpora nacvičování českého jazyka – neformální komunikace mnohem více zrychluje osvojení češtiny. Z praxe vyplývá, že nejvíce se dítě „rozmluví“ na kroužku nebo na letním táboře.

Smysluplné naplnění volného času – přináší kromě programu na odpoledne „po škole“ také rozvoj osobnostního potenciálu, který může být potlačen ve školním prostředí, kde je důraz na školní výkon. (META, 2021)

4.3 Kroužky a kluby napomáhající integraci žáků s OMJ

Roční přípravný kurz před střední školou **Velux Foundations** v sobě nezahrnuje pouze intenzivní výuku češtiny jako cizího jazyka s lektory a individuální konzultace se sociálními pracovníky, ale také různé exkurze a výlety či jiné aktivity, kde mají žáci možnost provětrat se, opustit třídu s výukou a poznat novou kulturu v nové zemi, ale i sebe navzájem v kolektivu. (Titěrová K., Jiroutová M., 2021)

Mladý klub je další aktivitou pomáhající mladým migrantům k začleňování se do české společnosti. Nabízí ho Centrum pro integraci cizinců, o.p.s. v rámci svého dobrovolnického programu. Jedná se o setkávání mládeže s OMJ jedenkrát v týdnu, kde se konverzuje v českém jazyce, hrají se hry, sportuje se a tvoří. Skupina spolu také jezdí na zajímavá místa po Praze a blízkého okolí. Jedná se o aktivity pro všechny cizince ve věku od 15 do 25 let.

Doučování je jedna z dalších možností, která pomáhá k začlenění žáků s OMJ. Je to otevřený program, který probíhá ve skupině, kde je několik dětí a dobrovolníků. Je určen pro děti, kterým je 6-15 let, chodí na českou ZŠ a účastní se výuky v českém jazyce. Takové doučování nabízí i Centrum pro integraci cizinců, o.p.s. (Centrum pro integraci cizinců, o.p.s., 2021)

4.4 Sociální služby s jejich návaznými službami pro žáky s OMJ

Centrum pro integraci cizinců, o.p.s. nabízí registrovanou sociálně aktivizační službu pro rodiny s dětmi (ve věku 3-26 let). Nese název Hermiona.

Hermiona pomáhá rodinám s dětmi s migrační minulostí se zapojením do společnosti a integrací do českých škol. Jedná se o komplexní a dlouhodobou podporu (nejméně 3 měsíce). Tato registrovaná sociální služba pomáhá rodinám překonat obtížnou situaci, která trvá dlouho a ohrožuje zejména vývoj dítěte. V rámci této služby může rodině pomáhat sociální pracovník, dobrovolník a integrační pracovník. Posláním této služby je pomoci rodinám s dětmi s migrační minulostí, tak aby děti/mládež uspěly v českém vzdělávacím systému a měly tak lepší šanci zapojit se na pracovním trhu a do české společnosti. Služba je poskytována zdarma. Typickými situacemi, ve kterých služba Hermiona pomáhá je, když dítě zažívá neúspěch ve škole, potýká se se šikanou a má také problémy se školní docházkou. (Centrum pro integraci cizinců,o.p.s., 2021)

Co nabízí META, o.p.s. mimo jiné v oblasti podpory začlenění pro mládež:

- pomoc s volbou a oslovením školy,
- podporu v průběhu školní docházky,
- facilitaci při řešení problémů ve škole,
- asistenci a doprovod při zápisu na mateřskou, základní a střední školu
- kurzy češtiny,
- online nástroje pro výuku češtiny jako druhého jazyka - Česky levou zadní a Čeština jako druhý jazyk,
- volnočasové aktivity. (META, 2022)

II. PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUM INTEGRACE ŽÁKŮ S OMJ NA VYBRANÉ SŠ

Praktická část této bakalářské práce navazuje na část teoretickou a vychází z kvalitativního výzkumu, který je zaměřen na podporu začleňování žáků s OMJ na vybraných středních školách. Šetření zjišťuje, jaká podpůrná opatření sledované školy využívají ve vzdělávání žáků s OMJ a jaká naopak nevyužívají a bylo by takových podpůrných opatření potřeba pro větší míru podpory integrace žáků s OMJ.

V rámci tohoto výzkumu byly realizovány tři rozhovory s pedagogy teorie či odborných výcviků na třech různých středních školách, kde se učí, či již ukončili výuku tři konkrétní žáci s OMJ, se kterými byly uskutečněny také tři rozhovory. Součástí výzkumu jsou tři kazuistiky těchto žáků cizinců.

5.1 Cíle výzkumného šetření

Hlavním cílem tohoto výzkumu je zjistit, jakých možností škola využívá k podpoře integrace žáků s OMJ, a získat hodnocení použitých postupů z pohledu pedagogických pracovníků, kteří pracují či pracovali s žáky s OMJ a zjistit totéž z pohledu žáků s OMJ.

Spolu s tímto zvoleným cílem byla vybrána hlavní výzkumná otázka a také čtyři dílčí výzkumné otázky.

Hlavní výzkumná otázka: Jaké jsou možnosti a bariéry v podpoře integrace na vybraných středních školách?

Dílčí výzkumné otázky:

DVO 1: Jaké jsou z pohledu pedagogických pracovníků možnosti integrace žáků s OMJ na jejich školách?

DVO 2: Jaké jsou z pohledu pedagogických pracovníků bariéry integrace žáků s OMJ na jejich středních školách?

DVO 3: Zda je z pohledu žáků s OMJ na středních školách, které studovali/studují podpora integrace dostatečná?

DVO 4: Co by se podle žáků s OMJ mělo změnit, aby byla jejich integrace na škole úspěšnější?

Součástí výzkumu jsou tři pedagogické kazuistiky, které přiblíží jednotlivé situace žáků s OMJ.

5.2 Metody sběru dat

Výzkum v této práci je kvalitativní. „Podstatou kvalitativního výzkumu je do široka rozproštěný sběr dat bez toho, že by byly na počátku stanoveny hypotézy. Jde o to do hloubky prozkoumat určitý široce definovaný jev a přinést o něm maximální množství informací. Na začátku kvalitativního výzkumu je vybráno téma a určí se základní výzkum.“ (Švaříček R., Šedřová a kol. , 2014, str. 24).

Sběr dat proběhl formou polostrukturovaných rozhovorů. Před realizací tohoto polostrukturovaného rozhovoru byla připravena základní struktura dotazů. Doplňující otázky vznikaly jako reakce na odpovědi respondentů.

Další metodou výzkumu byly tři pedagogické kazuistiky. Jména žáků, škol a pedagogických pracovníků byly pro jejich zachování anonymity v kazuistikách i v rozhovorech pozměněna.

5.3 Respondenti

Do výzkumu jsem si vybrala pedagogické pracovníky a žáky s OMJ z vybraných středních odborných škol hlavního města Prahy a Ústí nad Labem. Školy a žáky s OMJ z Prahy a Ústí nad Labem jsem zvolila na základě doporučení z Centra pro integraci cizinců, o.p.s. Kritériem pro vybraný výzkumný soubor škol byla zkušenost s výukou žáků s odlišným mateřským jazykem na střední odborné škole. Spolupráci s respondenty jsem dohodla přes telefon nebo e-mail. Učinila jsem 6 polostrukturovaných rozhovorů, z toho 3 s pedagogickými pracovníky a 3 s žáky s OMJ na vybraných středních odborných školách. Dále jsou respondenti označeni ve výzkumu jako P1, P2 a P3 - pedagogičtí pracovníci a Ž1, Ž2 a Ž3 - žáci s OMJ, a to pro lepší přehlednost.

Základní informace o žácích s OMJ:

Žák	Věk	Pohlaví	Země původu	Studijní obor	Škola
Ž1	21	žena	Uzbekistán	Krejčí - Dámské oděvy	Praha 1
Ž2	23	muž	Ukrajina	Průmyslová škola - Informační technologie	Praha 3
Ž3	16	žena	Vietnam	Kosmetické služby	Ústí nad Labem

Tabulka č.1: Základní přehled o žácích s OMJ ve výzkumu

Základní informace o pedagogických pracovnících těchto žáků s OMJ:

Pedagogický pracovník	Pohlaví	Zaměření	Počet žáků s OMJ, které vyučuje	Země původu žáků
P1	žena	Učitelka na teorii a odborný výcvik oboru Krejčí - Dámské oděvy	4	Uzbekistán, Ukrajina, Arménie
P2	žena	Třídní učitelka a vyučující předmětu ČJL na průmyslové škole oboru IT	1	Ukrajina
P3	žena	Učitelka na odborný výcvik oboru Kosmetické služby	2	Vietnam

Tabulka č.2: Základní přehled o pedagogických pracovnících ve výzkumu

5.4 Kazuistika č. 1

Ž1 Anastasia, 21 let, ve školním roce 2020/2021 ukončila SOU na Praze 1 v oboru Krejčí - Dámské oděvy. Jednalo se o tříletý obor s výučním listem. Nyní je zaměstnána v saloně s italskou módou, kde šije dámské šaty a je zde spokojená, a to i přesto, že ukončila školu předčasně o jeden rok dříve. Anastasia pochází z Uzbekistánu a má jednoho sourozence, mladšího bratra (Ibrahim), který dokončil povinnou školní docházku v roce 2021 v ČR. Dnes je bratrovi 17 let a studuje obor Autoelektrikář na Praze 1 ve stejné škole, kde studovala jeho sestra SOU v oboru krejčová.

Do ČR se odstěhovali s rodiči před 5 lety. Nebydleli nikde jinde než v Uzbekistánu a nyní v České republice, a to ani jejich rodiče. Žákyně A. šla po vystudované povinné školní docházce (poslední 9. ročník již studovala na ZŠ v České republice a bylo jí 16 let) do ročního přípravného kurzu před vstupem na SŠ - Velux Foundations (od META, o.p.s. ve spolupráci s Centrem pro integraci cizinců, o.p.s.), kde zlepšila svou češtinu natolik, že byla připravena jít na SOU na Praze 1. A protože ji vždy bavilo šít a zajímala se o módu, tak obor Krejčí - Dámské oděvy byla jasná volba.

Matka klientky (42 let) je vyučená švadlena a šila celý život v Uzbekistánu, než se rozhodli s manželem, otcem Anastasie a Ibrahima, emigrovat do České republiky. Otec (45 let) se živil v Uzbekistánu prodejem ovoce a zeleniny, a to po většinu svého dosavadního života. Zkušenosti má také s drobnými opravami automobilů pro své sousedy. Nyní si otevřel svůj vlastní obchod s ovocem a zeleninou v Praze. Matka je prozatím doma a je nezaměstnaná od doby, kdy vstoupili s rodinou do České republiky. Matka občas šije oblečení a věci do interiéru pro své sousedy či prodává příležitostně své zboží na e-shopu.

Nyní Anastasia začala (v roce 2022) bydlet sama se svým přítelem, který je z Kazachstánu a také s rodinou emigroval před pár lety do České republiky. Do té doby bydlela A. s matkou, otcem a bratrem v bytě v Praze. Rodinné soužití popisuje A. jako poklidné, žádné hádky, rodiče se mají rádi, dělají pro ně (myšleno ona a bratr) hodně a mají se dle jejích slov všichni rádi. Je ráda, že má takovou rodinu. Do budoucna si chce klientka otevřít vlastní salón a šít v takovém množství, a tak krásné věci, jako šije její maminka. Často spolu doma probírají střihy a látky a šijí společně. Školu SOU na Praze 1, kterou A. ukončila v minulém roce, popisuje, jako velmi dobrou školu, která jí spoustu věcí naučila. Našla si zde pár přátel a je

rada, že má takovou zkušenost v České republice a díky tomu může dnes pracovat jako krejčová v italském salónu, což pro ni ještě před pár lety bylo nepředstavitelné.

Učitelé a pedagogičtí pracovníci na odborný výcvik, praktické vyučování i teoretickou výuku jí velmi pomáhali, vkládali do ní spoustu času a cítila se ve škole dobře. Neměla však úplně dostatečnou (dle jejích potřeb) výuku českého jazyka, a protože moc nerozuměla, tak ani moc nemluvila. Žádná podpůrná opatření jí během studia na střední škole nebyla poskytnuta. A to i přesto, že by to dle její pedagožky žákyně s OMJ velmi potřebovala. Dále však Anastasia doporučila tu samou školu svému bratrovi, který zde začal od září 2021 studovat v oboru Autoelektrikář.

Výstupy z polostrukturovaného rozhovoru s Ž1:

Jaká je podle vás podpora integrace žáků s odlišným mateřským jazykem na škole, kterou jste studovala?

„Stačilo mi to k tomu, abych rozuměla lépe a více se ve školních věcech orientovala“

Co Vám chybělo v rámci podpory integrace ze strany SOU, kde jste studovala?

„Chyběly mi informace navíc, např. od jiné organizace, která by mi ohledně školy pomohla“

Co by se podle Vás mělo změnit na SOU, kde jste studovala tak, aby byla Vaše integrace do školy úspěšnější?

„Musely by se změnit zákony a školy by tak měly více možností nám poskytovat lepší podporu ve všem“

Měla jste individuální vzdělávací plán nebo plán pedagogické podpory ve výuce na SOU?

„Ne neměla jsem žádné IVP“

Byl Vám odpuštěn nějaký předmět u přijímacích zkoušek na SOU?

„Žádné přijímačky jsem nedělala, nebyly tu přijímačky.“

Účastnila jste se během studia na SOU nějakých mimoškolních aktivit jako jsou kluby, kroužky, sport atd.?

„Ne nevěděla jsem, jak se k takovým místům dostat.“

Pomohlo by Vám mít na SOU dvojjazyčného asistenta pedagoga?

„Určitě by mi pomohla každá podpora navíc, kterou bych dostala.“

Podporovali Vás rodiče ve studiu na střední škole?

„Hodně spolu o škole mluvíme, ale rodiče neumí moc dobře česky.“

Jak jste byla hodnocena učiteli na učilišti?

„Myslím, že individuálně.“

Vyhovuje Vám více výuka za pomoci knih a pracovních sešitů, tabule, moderní techniky, pouze slovně od učitelů nebo potřebujete více obrázků a popisů?

„Od každého něco, kombinace těchto možností.“

Co by Vám pomohlo, abyste se cítila lépe ve třídě/škole?

„Kdybych měla víc češtiny, lépe bych mluvila i rozuměla a cítila bych se pak ve třídě líp.“

Výstupy z polostrukturovaného rozhovoru s P1:

Jaké jsou podle Vás možnosti podpory integrace pro žáky s OMJ na učilišti, na kterém učíte?

„Pokud využije žák předem roční intenzivní kurz výuky ČJ, tak jsou na SŠ podpůrná opatření dostatečná.“

Jaké jsou podle Vás naopak meze/nedostatky podpory integrace pro žáky s OMJ na učilišti, na kterém učíte?

„Když nepřichází žák „rovnou“ z cizí země, ale studoval zde již na ZŠ alespoň rok nebo byl na přípravném jazykovém kurzu, tak vnímám podpůrná opatření na SŠ bez nedostatků.“

Co byste změnila ve prospěch podpory integrace žáků s OMJ na Vašem učilišti?

„Rozhodně bych zavedla intenzivnější výuku češtiny jako druhého jazyka, tak jako to mají žáci s OMJ na ZŠ.“

Domníváte se, že je podpora integrace žáků s OMJ na Vašem učilišti dostatečná?

„Ne, nedostatečná.“

Co byste jako pedagogický pracovník pracující se žákem s OMJ v rámci podpůrných opatření na SŠ navrhla Vy?

„Určitě intenzivnější výuku českého jazyka, zejména kvůli odborným výrazům a terminologii, která je velmi nutná v odborném výcviku a praktickém vyučování.“

Vzdělávala jste se jakkoliv (kurz, seminář, školení, samostudium) v oblasti práce se žáky s OMJ?

„V době, kdy jsem zde na SOU působila ještě jako vychovatelka, tak jsem se sama dovzdělávala v oblasti cizinecké problematiky, hlavně v oblasti pobytů, protože většina našich studentů neměla v pořádku pobytová oprávnění. Kdysi se mi tady objevil také žadatel o azyl a já vlastně vůbec nevěděla, co to znamená. Spojila jsem se tedy s cizineckou policií a přes ně s Ministerstvem vnitra, které mi ve věci poradilo.“

Jaká byla spolupráce a komunikace s rodinou žákyně s OMJ, se kterou jste pracovala?

„Většinou velmi obtížná, obvykle neumí rodiče či zákonní zástupci žáka česky. Také se mi stalo s jinou žákyní, že přišel do školy její otec, o kterém se později ukázalo, že vlastně otec není, že je to strejda, ale vydával se za otce. Cizinci nám obecně o svojí rodině lžou. Dokonce jsem zažila případ, kdy se matka zastávala natolik své propadající dcery z ročníku, že udělala výstup před panem ředitelem a ten jí uvěřil, že ji chci nechat propadnout. Přitom hodnotím cizince mírněji, vidím že nerozumí a v mém zájmu není je nechat „prolítnout“. Poté se to vyjasnilo. U Anastasie až na to, že rodiče pořádně neuměli česky, bylo v rámci možností vše v pořádku.“

Jsou dle Vás podpůrná opatření poskytována na SOŠ/SOU pro žáky s OMJ dostačující pro jejich začlenění ve škole?

„Podle mého by bylo potřeba na SŠ více dvojjazyčných asistentů pedagogů.“

Zákonní zástupci žákyně s OMJ jevíli zájem o vzdělání jejich dítěte?

„Ano, ale jejich úroveň češtiny nestačila.“

Můžete říct, jako učitelka žákyně s OMJ, že se ve třídě A. cítila dobře?

„Musím konstatovat, že bohužel ne, protože nemluvila moc dobře česky. Vlastně skoro vůbec s nikým nemluvila, bála se něco říct a mluvila jen s kamarádkami, spolužačkami z Ukrajiny.“

Jakých pomůcek využíváte pro výuku žáků s OMJ?

„Celkově si se všemi žáky ve třídě více píšeme. K našemu oboru Krejčová nejsou knihy (je jich málo a jsou starší a jejich platnost je vždy na 5 let). Mám tu např. knihu z roku 1999, ta kniha je skvělá, ale nemůžeme ji využívat, takže si vytvářím svůj materiál, který si nechám ověřit vybranými salony a poté podle těchto materiálů vyučuji.“

Jakým způsobem jste hodnotila žákyni s OMJ?

„Rozhodně mírněji než ostatní české žáky. Přihlížím k úrovni jazyka, která nebyla u Anastasie moc dobrá.“

Připravovala jste nějak třídní kolektiv na příchod žákyně s OMJ?

„Ne, nepovažuji to za důležité. Často se mi stává, že přijdu do hodiny a sedí mi tady dvě úplně nové studentky, to se mi stalo jednou se dvěma Romkami. Prostě jsem ráno přišla do třídy na výuku a ptám se jich co tam dělají? Prý chodí odted' s námi do třídy...“

Z vedení Vás o tom nikdo neinformoval?

„Ne, nikdo mi o tom neřekl, tady to takhle je, asi na to nemá nikdo čas.“

Považujete za důležité, aby s někým hovořili žáci s OMJ ve své mateřštině?

„Ano! A lepší by bylo, kdyby tu měli více žáků ze své země. Takhle Anastasie vůbec s nikým nemluvila, rozuměla si jen se dvěma Ukrajinkami, to byly sestry a chodily k nám také do třídy...“

5.5 Kazuistika č. 2

Ž2 Mikhailo, 23 let, původem z Ukrajiny. Nyní studuje na ČVÚT obor Kybernetika a robotika v prvním ročníku. Před touto VŠ studoval na střední průmyslové škole na Praze 3 obor Informační technologie a maturoval s vyznamenáním. I přesto, že se odstěhoval do ČR cca 10 měsíců před vstupem na SŠ (rok 2016), tak se velmi rychle adaptoval a absolvoval roční přípravný kurz Velux Foundations od META, o.p.s. ve spolupráci s Centrem pro integraci cizinců, o.p.s., který dnes velmi oceňuje a říká, že se díky němu naučil rychleji česky, aby pak mohl udělat „přijímačky“ na střední školu. Nyní žije v ČR již skoro 6 let a hovoří v českém jazyce na velmi dobré úrovni. Je pyšný na to, že studuje prestižní českou vysokou školu. Říká, že se do ČR dostal „zvláštním způsobem“, který blíže nespecifikuje. Na území ČR přijel před necelými šesti lety s rodiči. Matka Mikhaila pracuje jako účetní v mezinárodní firmě a otec pracuje jako IT specialista v počítačové společnosti.

Začátky v ČR popisuje Mikhailo jako velmi těžké. Měl deprese, ale také zdůrazňuje, že se z toho dostal, jakmile se rozmluvil v prvním ročníku na střední škole a získal si tam přátele. Hned po prvním měsíci studia si našel české kamarády. Učitelka na český jazyk se prý hrozila, že není M. žákem z Česka, ale hned v prvním pololetí dostal z ČJL jedničku a měl vyznamenání na vysvědčení. Prvních 14 dní v ČR pro M. bylo děsivých, ale protože je velmi komunikativní extrovert, neměl problémy s navazováním nových kontaktů a brzy se z kulturního šoku a pocitu vykořenění dostal. Nešla mu na začátku pobytu dobře česká gramatika, a tak měl velké problémy se zadáváním úkolů a zadáváním cvičení ve většině předmětů, matematika mu naopak vždy šla velmi dobře.

Na střední škole mu nebylo umožněno žádné z podpůrných opatření, pouze si vyžádal delší čas na maturitní zkoušku, kde mu bylo vyhověno. Konkrétně mu bylo poskytnuto 15 min navíc na maturitní zkoušku z českého jazyka. Měl pěkný vztah se svou třídní učitelkou, která později v průběhu jeho studia na této škole skončila. Na počátcích studia na střední škole chodil Ž2 na kurzy českého jazyka externě do jedné jazykové školy, ale šel tam pouze dvakrát, protože se mu zdálo, že se zde začíná učit od úplných základů, které už nepotřebuje. Student byl schopen si zjišťovat spoustu informací sám, ať už od spolužáků nebo od učitelů či z informačních zdrojů. Nejprve hledal doučování gramatiky českého jazyka, ale poté se začal prostě učit sám, a to mu vyhovovalo nejvíce. Maturitní zkoušku považoval za největší

zkoušku v dosavadním životě. Maturoval v r. 2021, v té době ještě nebyla povinnost maturovat z jazyka, a i přesto si vybral anglický jazyk, protože si řekl, že v dnešní době je umět angličtinu velmi výhodné.

Na VŠ je nyní v 1. ročníku a stihl se zde již seznámit osobně i s děkanem fakulty a s některými učiteli. Rozhodoval se mezi Elektrotechnickou fakultou, a nakonec šel na fakultu Informačních technologií. M. tvrdí, že programování a matematika je zde velmi obtížná a té matematice, které se bál na SŠ se nyní směje. Říká, že „vysoká škola z vás neudělá profesionála, ale naučí vás, co byste měl/a dělat k tomu, abyste byl/a profesionál. Je to jakási příručka k tomu, jak se stát profesionálem.“

Výstupy z polostrukturovaného rozhovoru se Ž2:

Jak hodnotíte roční kurz? V čem Vám pomohl? Můžete uvést konkrétní příklady?

„Mohl bych o tom mluvit hodně a dlouho, ale to bych nestihl, takže co bych mohl říct...- Když jsem přijel do Česka, tak jsem ani nevěděl vlastně, co to Česko je zač. Já jsem nikdy nebyl v Evropě, ani v Česku. Historii jsem nevěděl, jazyk jsem nevěděl. Chodil jsem s maminkou po obchodech a slyšel jsem „na shledanou“, říkal jsem „do svedanou“, protože na shledanou je v ukrajinštině, teda vlastně v ruštině do svidaniya.

Ten kurz byl pro mě hodně velký a skvělý přínos, protože jak jsem říkal, nic jsem neuměl, nerozuměl jsem, neuměl jsem odpovědět ani na to kolik je mi let...Tak to bylo nějak tak.

Já jsem se, myslím učil dost rychle, protože je to poprvé slovanský jazyk, ze slovanské tlupy, takže mi to šlo docela rychle. Měli jsme ve skupině nějaké Vietnamce, nějaké kluky z Latinské Ameriky, tak těm to šlo určitě hůře než mně, ale díky bohu já jsem z Ukrajiny, jestli se to dá takhle říct v dnešní době, ale prostě byl to hodně velký přínos. Kdybych to hodnotil, jako hodnotí třeba nějaké knížky, tak bych možná řekl 9 z 10, protože máte pořád co zlepšovat, určitě...- (smích).

Jedním z hlavních cílů tohoto ročního kurzu..., jak se vlastně jmenoval? Roční přípravný kurz na střední školu, tak hlavním cílem bylo připravit studenty na přijímačky, aby student rozuměl, co se děje v okolí, zvládl hlavně porozumět a něco přečíst. Tomu jsme se učili - komunikaci.“

Jakou školu jste studoval v ČR? Na jakou školu byste se hlásil, kdybyste zůstal v zemi původu?

„Já jsem vždycky byl takový technický člověk, musel jsem si vybrat nějakou technickou školu a dostal jsem se na ní, a to skoro hned. Já jsem se hlásil na dvě školy, na jednu jsem se nedostal, protože ta byla snad nějaká hodně skvělá, jedna z nejlepších středních škol v Praze, a ty mě nevzali, tak si z nich teď budu dělat srandu (smích). Určitě jsem technický člověk, takže jsem vybral IT technologie, já jsem měl IT obor a vybral bych si ho i na Ukrajině, ale díky Bohu jsem se dostal do Česka, takovým hodně divným způsobem a musel jsem svoje plány realizovat tady v Česku.“

Můžete popsat průběh studia?

„Teď budu hodně mluvit (úsměv). Hned na začátku, když jsem se na tu školu dostal, hned první den školy jsem přijel o 40 min později, protože jsem nevěděl, jak jezdí busy a my jsme se s rodinou sestěhovali na nový byt, tak jsem nevěděl cestu. Přijeli jsme z Polska, byli jsme v Polsku na odpočinku a říkal jsem si, tak snad nějakým způsobem tam dojedu, mám Google mapy, mám Seznam, ne! (práskne do stolu) Prostě nějaký bus se zlomil po cestě a já jsem musel čekat na další a ten nepřišel, ještě na další a taky nepřišel! Proto 40 min, tak jsem musel jít pěšky na jinou zastávku a jel jsem do školy a měli jsme hodně přísného pana profesora (říkali jsme mu pan profesor), ten na mě koukal velmi přísně a já jsem se bál něco říct, protože jsem neuměl skoro vůbec česky, ale něco takového jsem řekl: „Prosím omluvte mě.“ Druhý den jsem přišel zase pozdě a tentokrát o 20 min později a ten stejný profesor mi říká: „Prosím tě proč to zase děláš?“ A já říkám „Pane učitelu koukejte, včera to bylo 40 min., dnes už jen 20 min., tomu se říká progres, zítra to bude snad jen 10 min. Ale naštěstí jsem přišel další den už na čas, díky bohu.“

Necítil jsem se na začátku vůbec dobře, neměl jsem české kamarády, měl jsem depresi a všechno bylo v Česku jiné než na Ukrajině. Vůbec jsem nevěděl, co mám dělat, ale přežil jsem to a potká to možná každého cizince, ale nedělejte prosím nikdo hloupé věci a dá se to fakt přežít, vzkazuji to všem!“

Mikhailo dále pokračuje:

„Abych zase neříkal „slohovku“, tak to zkrátím: Měl jsem na střední škole paní učitelku, která mi vždycky říkala: „Mikhailo prosím nepiš do testu tolik textu, už mám celé knihy“

z tvých testů!“ Já jí vždy říkal: „Paní učitelko prosím vás, já takhle žiju, budu to takhle vždycky psát a musíte mě za to mít ráda.“ (smích) A měla mě ráda, bohužel v té škole potom skončila, ale ne kvůli mně (opět smích), dobře takže...další otázka.“

Začátky v 1. ročníku – co bylo nejtěžší, co pomáhalo, byla nějaká podpora ze strany SŠ?
„Hned po prvním měsíci studia jsem si našel české kamarády a furt jsem se ptal: „Jak se říká tomuhle? A jak se říká odmocnina? Co je to? Nevěděl jsem, co je odmocnina a jak se třeba říká na druhou v matematice. Byla to průmyslovka a měli jsme hodně matiky, ale byla to také střední škola, a tak jsme měli i češtinu, která mi šla hůře.“

Průběh studia – kurzy, doučování, využíval jste podporu jiných organizací nebo soukromé doučování, pomoc spolužáků?

„Měl jsem velké obavy z programování, které jsem si nechtěl vytáhnout u maturity, ale samozřejmě jsem si ho vytáhl, i tak jsem ho zvládl na 90 %. Přemýšlel jsem nad doučováním, jako přípravou k maturitě, protože z této zkoušky jsem měl velké „nervy“, ale poté jsem se opět učil sám, spolehl jsem na své dovednosti. Učil jsem se úplně sám, dlouho jsem se rozmýšlel, jestli se učit sám, s ohledem na to, že jsem cizinec. Neměl jsem jistotu, jestli tu maturitu vůbec udělám, protože jsem slyšel spoustu případů, kdy maturitní zkoušku hodně ruských nebo ukrajinských žáků nezvládlo a vyhodili je od závěrečných zkoušek.“

Jak jste se připravoval na závěrečnou zkoušku?

„Zaplatil jsem si roční přípravu online VIP, kde jsem si procházel rok před maturitou testy podobné maturitní zkoušce. A jak jsem už říkal, nejtěžší pro mě bylo programování, přečíst si v češtině zadání, představit si ten algoritmus a napsat to ve formě kódu, poté debugovat. tzn. hledat chyby v tomto kódu...“

SŠ – Jak jste se připravoval k maturitě?

„Hodně jsem se připravoval, oproti ostatním českým žákům. Až 4x-5x déle, např. domácí úkol z fyziky, který ostatní čeští žáci dělali necelou 1 hodinu jsem dělal 6 hodin, ale nevzdával jsem se. Nejednalo se zde o nepochopení českého zadání, ale spíše algoritmicky či matematicky jsem první 2 hodiny netušil, co se po něm vůbec požaduje. Na maturitu jsem se

učil minimálně dva měsíce. Začínal jsem tím, že jsem nevstával v 11, ale v 7, musí se začít něčím malým. Jsem student, je normální bojovat se spánkem a vstávat dřív.“

Výstupy z polostrukturovaného rozhovoru s P2:

Jaké jsou podle Vás možnosti podpory integrace pro žáky s odlišným mateřským jazykem na střední škole, na které učíte?

„Pokud jdou ještě na nějaký kurz k doplnění znalostí jazyka před vstupem na SŠ, tak to, co dostanou na u nás na SŠ stačí.“

Jaké jsou podle Vás naopak meze/ nedostatky podpory integrace pro žáky s odlišným mateřským jazykem na střední škole, na které učíte?

„Když už tu pár let bydlí a je trochu integrován, tak vnímám podpůrná opatření na SŠ bez nedostatků.“

Co byste změnila ve prospěch podpory integrace žáků s OMJ na vaší SŠ?

„Kdyby bylo více českého jazyka na střední škole, bylo by to pro cizince lepší, ale je mi jasné, že by se muselo zařídit personální zajištění.“

Domníváte se, že je podpora integrace žáků s OMJ na vaší SŠ dostatečná?

„Velmi záleží na úrovni jazyka, s kterou cizinec přichází. Když je jazyk dobrý, ale nestačí na výuku a žák potřebuje IVP, je pro žáka tento individuální vzdělávací plán vypracován a má také zajištěný dostatek češtiny jako druhého jazyka, tak je podpora dostačující.“

Vzdělávala jste se jakkoliv (kurz, seminář, školení, samostudium) v oblasti práce se žáky s OMJ?

„Ne, ale ráda bych to napravila, protože vnímám, že na školách je cizinců čím dál tím více.“

Jaká byla spolupráce a komunikace s rodiči žáka s OMJ, se kterým jste pracovala?

„Dobrá, některým informacím nerozuměli, ale syn je rodičům předal. Také jsou obvykle rodiče žáka na naší škole informováni prostřednictvím sdělení informací studentovi, ale také elektronicky, tudíž měli i rodiče žáků s OMJ více možností si text v klidu přečíst, přeložit a případně se na nás obrátit s dotazy.“

Jsou dle vás podpůrná opatření, která jsou poskytována na SOŠ pro žáky s OMJ dostačující pro jejich začlenění ve škole?

„Podle mého by bylo potřeba na SŠ více dvojjazyčných asistentů pedagoga.“

Projevovali zákonní zástupci žáka s OMJ zájem o vzdělání jejich dítěte?

„Ano, velmi a sami chodí na kurzy češtiny, aby porozuměli lépe.“

Můžete říct, jako učitelka žáka s OMJ, že se ve třídě M. cítil dobře?

„Ano a domnívám se, že je to díky našemu přístupu školy a také díky skvělému kolektivu.“

Jakých pomůcek využíváte pro výuku žáka s OMJ?

„Využíváme hodně moderní technologie, jako prezentace, videa, programy.“

Jakým způsobem hodnotíte žáka s OMJ?

„Mírněji než žáky z České republiky, hlavně podle úrovně jazyka se odvíjí způsob hodnocení.“

Připravovala jste nějak třídu/kolektiv na příchod žáka s OMJ?

„Ne, představila jsem ji/ho až když přišel/přišla první den do školy.“

Považujete za důležité, aby s někým hovořil žák s OMJ ve své mateřštině?

„No, lepší by bylo, kdyby zde bylo více žáků z jeho země.“

5.6 Kazuistika č. 3

Ž3 An, 16 let, původem z Vietnamu. Žije v České republice od narození. Studuje na středním odborném učilišti obor Kosmetické služby v Ústí nad Labem, jedná se o tříletý obor s výučním listem. Dříve bydleli s rodinou v Teplicích. Ve Vietnamu má pouze prarodiče a byla se za nimi podívat 1x za svůj dosavadní život, a to na měsíc o letních prázdninách. Žákyně studuje v prvním ročníku na oboru Kosmetička. Největší překážkou je pro ni v ČR český jazyk. Život v ČR hodnotí jako „dobrý“.

Matka An (41 let) dělá manikúru a vždy se věnovala modeláži nehtů. Otec An (43 let) pracuje nyní v restauraci, dříve prý nepracoval, prodával různorodé zboží ve večerce přímo u nich doma ve Vietnamu. An má jednoho bratra (Trung), kterému je 9 let a chodí na základní školu v ČR. An říká, že má sama vlohy k tomu dělat kosmetiku, má to dle jejích slov po mamince, která má také vztah ke kosmetickým službám. Žákyně tvrdí, že už určitě nechce jít na nástavbové studium, chce jít rovnou pracovat a chce zůstat v oboru, tedy dělat kosmetičku. Možná by chtěla pracovat v jiné zemi, nejvíce ji láká Švýcarsko, je to její sen, protože je zde vše lépe placeno. Více než v ČR se jí líbí ve Vietnamu, i přesto, že tam byla velmi krátce. Ještě sama vůbec neví, jestli chce zůstat v ČR, nebo se uplatní ve zmíněném Švýcarsku nebo pojedou do Vietnamu „kam patří“, jak říká. Hlavně by si přála být jednou make-up artistka, to je její velký kariérní cíl. Ve volném čase ráda sleduje filmy a poslouchá hudbu.

Říká o sobě, že je pečlivá a cílevědomá, ale také stydlivá a málo mluví. Studium kosmetických služeb je pro An těžké v komunikaci, což blíže nespecifikuje. Lehká je pro ni praxe, má ráda odborný výcvik a praktické vyučování. An říká, že jsou na ni učitelé milí a že se jí na škole nejvíce líbí to, jak škola vypadá, má ráda prostředí školy. Na SŠ nemá přidělená žádná podpůrná opatření, individuální vzdělávací plán, ani plán pedagogické podpory. Na učilišti ji není poskytována ani čeština jako druhý jazyk, neboť se v ČR již narodila (a není tedy považována z tohoto ohledu za žáka s odlišným mateřským jazykem a současně žáka se speciálními vzdělávacími potřebami), i přesto, že popisuje český jazyk pro ni jako těžší předmět.

Doma s rodinou mluví jen ve vietnamštině, takže komunikuje v češtině jen ve škole. Ve třídě má kamarádku, která je také z Vietnamu a je za to moc vděčná, hovoří však spolu také pouze v mateřštině.

Výstupy z polostrukturovaného rozhovoru se Ž3:

Jaká je podle Vás podpora integrace žáků s odlišným mateřským jazykem na škole, kterou studujete?

„Na ZŠ jsem měla více podpory, hlavně té jazykové, než nyní na SOU, kde studuji.“

Co Vám chybí v rámci podpory integrace ze strany SOU, kterou studujete?

„Chybí mi více doučování a také mi chybí informace navíc, třeba z jiné organizace, která by mi ohledně školy pomohla.“

Co by se podle Vás mělo změnit na SOU, kde studujete tak, aby byla vaše integrace do školy úspěšnější?

„Nic bych neměnila.“

Máte individuální vzdělávací plán nebo plán pedagogické podpory ve výuce na SOU?

„Ne, co to je?“

To je takový plán podpory, kde se postupuje ve výuce podle Vašich speciální potřeb.

„Aha, tak o tom jsem ani neslyšela.“

Byl Vám odpuštěn nějaký předmět u přijímaček na SOU?

„Ne, musela jsem dělat všechny předměty jako všichni ostatní žáci.“

Účastníte se na SOU nějakých mimoškolních aktivit jako jsou kluby, kroužky, sport atd.?

„Ne, nevím, jak se k takovým místům dostat.“

Pomohl by Vám dvojjazyčný asistent pedagoga na SOU?

„Ano.“

Podporují Vás rodiče ve studiu na střední škole?

„Ano, snaží se mi pomoci.“

Jak jste hodnocena ve škole na SOU?

„Jako ostatní spolužáci.“

Vyhovuje Vám více výuka za pomoci tabule, knih, pracovních listů či moderních technologií?

„Potřebuji u výkladu více popisu a obrázků.“

Co by Vám více pomohlo, abyste se cítila lépe ve třídě/škole?

„Cítím se tam dobře, ale kdybych měla více češtiny, lépe bych mluvila i rozuměla a cítila bych se pak ve třídě líp.“

Výstupy z polostrukturovaného rozhovoru s P3:

Jaké jsou podle Vás možnosti podpory integrace pro žáky s odlišným mateřským jazykem na učilišti, na kterém učíte?

„Situace v podpoře žáků s OMJ byla ještě před pár lety mnohem horší, nyní vnímám zlepšení.“

Jaké jsou podle Vás naopak meze/nedostatky podpory integrace pro žáky s odlišným mateřským jazykem na učilišti, na kterém učíte?

„Není dostatečně financována výuka češtiny jako druhého jazyka.“

Co byste změnila ve prospěch podpory integrace žáků s OMJ na vašem učilišti?

„Zavedla bych roční přípravný jazykový kurz před vstupem na SŠ jako povinný.“

Domníváte se, že je podpora integrace žáků s OMJ na vašem učilišti dostatečná?

„Když je vypracován pro žáka individuální vzdělávací plán a má také zajištěnou ČDJ, tak je podpora dostačující.“

Vzdělávala jste se jakkoliv (kurz, seminář, školení, samostudium) v oblasti práce se žáky s OMJ?

„Ne a neplánuji to.“

Jaká byla spolupráce a komunikace s rodinou/rodiči/zákonnými zástupci žáka s OMJ, se kterým jste pracovala?

„Nejsem třídní učitel, takže do kontaktu s rodiči jsem nepřišla.“

Jsou dle Vás podpůrná opatření poskytována na SOŠ pro žáky s OMJ dostačující pro jejich začlenění ve škole?

„Dle doporučení pedagogicko-psychologické poradny PO 3 hodiny týdně- max. 200 hodin ČDJ je dostatečné.“

Jeví zákonní zástupci žákyně s OMJ zájem o vzdělání jejich dítěte?

„Netuším.“

Jako učitelka žákyně s OMJ můžete říct, že se ve třídě A. cítí dobře?

„Máme integrované další žáky s OMJ ve třídě, takže se tu cítí An lépe i z tohoto důvodu.“

Jakých pomůcek využíváte pro výuku žáka s OMJ?

„Kombinace různých prostředků.“

Jakým způsobem hodnotíte žáky s OMJ?

„Kombinace známek a slovního hodnocení.“

Připravovala jste nějak třídu/kolektiv na příchod žáka s OMJ?

„Ne, nepovažuji to za důležité.“

Považujete za důležité, aby s někým hovořil žák s OMJ ve své mateřštině?

„Ne, měl/a by hovořit v ČR pouze v českém jazyce, ale vím, že zakázat mu/jí to nemohu.“

5.7 Organizace sběru dat

Před provedením výzkumu byl domluven zkušební rozhovor s jednou pedagožkou, která vyučuje žáky s OMJ český jazyk. Zkušební rozhovor byl proveden z důvodu zjištění užitečnosti rozhovoru a také pro zpětnou vazbu připravených otázek a k ověření, zda z připravených otázek vzejdou informace, které budou relevantní pro stanovené výzkumné otázky a výzkumný cíl. Tento zkušební rozhovor do výzkumu nebyl zahrnut a jednotlivé otázky pro reálné respondenty byly upraveny po provedeném zkušební rozhovoru.

Rozhovory s pedagogickými pracovníky a s žáky s OMJ byly prováděny v průběhu měsíce března a dubna 2022 dle časových možností všech zúčastněných. Každý rozhovor se realizoval jednotlivě s každým zvlášť a každý z dotazovaných byl před provedením rozhovoru seznámen s tématem práce a cílem výzkumu i s dílčími výzkumnými otázkami. Rozhovory nebyly nahrávány, byly pouze zapisovány do poznámkového sešitu. Každý z rozhovoru trval cca 30 min a bez veškerých úprav byly odpovědi přepsány do Word dokumentu.

5.8 Zpracování dat

Získané informace z těchto rozhovorů byly zpracovány v rámci kvalitativního výzkumu prostřednictvím otevřeného kódování. „V rámci otevřeného kódování je text jako sekvence rozbit na jednotky, těmto jednotkám jsou přidělena jména a s takto nově pojmenovanými (označenými) fragmenty textu potom výzkumník dále pracuje.“ (Švaříček R., Šed'ová a kol. , 2014, str. 211)

Nejdříve se text, který se analyzuje rozdělí na jednotky, kterých se tento text týká. Jednotky mohou být jednotlivá slova, ale i věty až do délky celých odstavců. Těmto jednotkám se přiděluje určitý kód, který může být vyjádřen slovem či více slovy. Kód nesmí být ani moc detailní, ani moc komplikovaný, ale ani moc obecný. Poté je vytvořen seznam těchto kódů, které se rozdělí podle společných znaků do skupin a tím je vytvořena kategorie. (Švaříček R., Šed'ová a kol. , 2014, stránky 218-221)

Poté byla z takto získaných dat zvolena technika vyložení karet. Je to uspořádání kategorií z otevřeného kódování do obrazců, kde je pak z tohoto uspořádání sestaven text, který převypráví obsah jednotlivých kategorií. (Švaříček R., Šed'ová a kol. , 2014, str. 226)

6 ANALÝZA DAT ZÍSKANÝCH VÝZKUMEM

Vypracovaným výzkumem, získanými rozhovory s pedagogickými pracovníky, žáky s OMJ a analyzováním těchto dat, došlo k názvům jednotlivých kategorií, které jsou následující:

- Složky napomáhající začlenění,
- Bariéry zabraňující začlenění,
- Metody začleňování,
- Doporučení pro praxi.

Všechny tyto výše vyjmenované kategorie se vztahují k hlavní výzkumné otázce a také k dílčím výzkumným otázkám. Dle již rozdělených kategorií jsou nazvány jednotlivé kapitoly v tabulce. Kategorie jsou dále rozděleny do subkategorií.

Zde je tabulka s kódy, kategoriemi a subkategoriemi:

Kategorie	Subkategorie	Kódy
Složky napomáhající začlenění	Podpůrná opatření (PO)	Více hodin ČDJ Asistent pedagoga Doučování PO u zkoušek
	Vzdělávání pedagogických pracovníků	Proškolený pedagogický tým Povědomí o potřebnosti mateřštiny
	Rodina	Zájem o vzdělávání dětí ze strany rodiny Dobrá komunikace se školou
	Přátelé/spolužáci	Dobrý třídní kolektiv Kladný přístup školního prostředí Další žáci s OMJ Tzv. buddy „part’ák“ kámoš
Bariéry zabraňující začlenění	Rodina	Nedostatečná znalost jazyka
	Neznalost jazyka	Děti se učí pomalu a nemají slovní zásobu

	Nedostatek kapacity	Nedostatek pedagogických pracovníků Nedostatek finančních prostředků škol
	Vzdělávání pedagogických pracovníků	Vzdělání v této oblasti není potřeba
Metody začleňování	Materiální prostředky	Knihy Pracovní listy Využití moderních technologií Výuka s obrázky
	Hodnocení	Mírnější hodnocení Rovné hodnocení Individuální hodnocení Slovní hodnocení
	Způsob vzdělávání	Příprava na vstup žáka s OMJ Komunikace v mateřštině
Doporučení pro praxi	Větší míra podpory v začlenění	Více hodin českého jazyka Asistent pedagoga Mimoškolní aktivity Potřebnost ČJ i pro rodiče žáků s OMJ Podpora ze strany rodiny Vzdělávací kurzy pro pedagogické pracovníky Finanční zajištění školy pro integraci cizinců

Tabulka č.3: Přehled analýzy získané výzkumem – kategorie, subkategorie a kódy²

² Inspirace metodiky výzkumu vzešla z diplomové práce „Integrace žáků s odlišným mateřským jazykem do české základní školy“, autorem této práce je Mgr. Nikola Procházková. Diplomová práce byla zpracována pod vedením Doc. PhDr. Jitky Lorenzové, Ph.D.

6.1 Možnosti podpory integrace ze strany vybrané SŠ

Podpůrná opatření

Více hodin ČDJ

Ze získaných dat prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů a analýzy kazuistik je zřejmé, že žáci s OMJ a jejich pedagogičtí pracovníci považují poskytování češtiny jako druhého jazyka pro žáky s OMJ na středních školách či středních učilištích za nedostatečné a poukazují na fakt, že by bylo vhodné poskytnout na SŠ či SOU více hodin ČDJ.

Asistent pedagoga

Někteří respondenti dokonce uvádí za důležité poskytnutí asistenta pedagoga pro žáky s OMJ na SŠ či SOU.

Doučování

Nejen žáci s OMJ, ale také jejich pedagogičtí pracovníci by přivítali větší míru doučování pro žáky s odlišným mateřským jazykem na těchto vybraných SOŠ/SOU.

PO u zkoušek

PO, konkrétně pak prodloužení času u přijímacích či závěrečných zkoušek nebyla dle dotazovaných poskytnuta, protože se jednalo buď o přijetí na SOŠ/SOU motivačním pohovorem, kde zkoušky z daných předmětů žáci s OMJ nevykonávali nebo přijímací řízení probíhalo stejným způsobem jako u majoritní skupiny žáků, ve stejném časovém rozsahu a bez využití českých slovníků. Pouze jednomu z respondentů Ž2 bylo poskytnuto prodloužení času na závěrečné maturitní zkoušce. Další z dotazovaných žáků však buď ukončili školu předčasně či stále studují na středním odborné škole/učilišti, nelze tedy u Ž1, Ž2 a Ž3 srovnávat vzhledem k odlišnosti případů, zda by tato PO také dostali či nikoliv.

Vzdělávání pedagogických pracovníků

Proškolovaný pedagogický tým

Dotazovaní respondenti z řad pedagogických pracovníků pracujících s žáky s OMJ uvedli, že buď nepovažují za podstatné se v oblasti integrace a vzdělávání žáků s OMJ dovzdělávat/proškolit, či školení/seminář/kurz plánují, ale doposud žádné vzdělání v této oblasti nemají/neučinili. Vyjma samostudia P1 u konkrétních případů žáků s OMJ, kteří v minulosti studovali ve škole uvedené v kazuistice č.1.

Povědomí o potřebnosti mateřštiny

Dotazovaní pedagogičtí pracovníci reagovali na dotaz, *zda považují za důležité, aby žák s OMJ, kterého vyučovali (či vyučují) hovořil ve svém mateřském jazyce*, tak, že považují za důležité, aby mateřštinou hovořil. Také odpovídali, že je lepší, aby měl ve třídě spolu s ním více integrovaných žáků s OMJ, ideálně ze země původu ve stejné třídě a mohli tak spolu hovořit v mateřštině a byli si tak blíže, mohli by tedy s někým „plně“ sdílet veškeré informace. Pouze P3 odpověděla tak, že by měli žáci s OMJ hovořit pouze v českém jazyce, neboť jsou v Česku, ale je si vědoma toho, že jim mluvit v mateřštině nemůže zakazovat.

Rodina

Zájem o vzdělání dětí ze strany rodiny

Z výzkumu vyplynulo, že rodina je podstatným článkem ve vzdělávání žáků s OMJ, rovněž jako u vzdělávání všech žáků. Respondenti z řad pedagogických pracovníků vypověděli, že komunikace s rodinou je obtížná a komplikovaná, nicméně v některých rodinách se snaží o zlepšení jazyka i rodiče (nejen jejich děti-žáci s OMJ), což je pozitivní fakt, nejen pro lepší komunikaci mezi dítětem a školou, ale také pro běžný život rodiny v ČR.

Dobrá komunikace se školou

Současně z dat získaných od žáků s OMJ vyplynulo, že jejich rodiče se své děti snaží podpořit a jsou účastni na jejich vzdělání ve formě psychické podpory, ale nemají dostatečnou znalost českého jazyka k optimální komunikaci se školou.

Přátelé/ spolužáci

Dobry třidni kolektiv a kladny pristup skolního prostředí

Někteří pedagogičtí pracovníci a žáci s OMJ vzhledem k přístupu ze strany školy a také dobrému kolektivu ve třídě uvádějí, že se žáci s OMJ cítili ve škole dobře, což úzce souvisí i s jejich vztahy ve třídě/škole a s přáteli/spolužáky. Ž3 dokonce uvedla v rozhovoru, že se jí nejvíce líbí, jak škola vypadá. Poukazuje to i na to, jak je podstatné pozitivní prostředí školy, nejen tedy kolektiv a přístup učitelů.

Další žáci s OMJ a tzv. buddy „partáka“ či kámoš

Někteří pedagogičtí pracovníci uvádějí, že jejich žáci s OMJ byli či jsou velmi nemluvní z důvodu nedostatečné znalosti jazyka a z toho plyne i navazování vrstevnických vztahů, které jsou velmi podstatné ve věkovém období středoškoláků. Žáci s OMJ naopak vypověděli, že by nic na škole neměnili, i přesto, že zde mají méně spolužáků ze své země původu a že jim pomáhalo mít tzv. „partáka“, na kterého se mohou obrátit, ve stejné třídě.

Někteří ze žáků s OMJ uvádějí, že je provázela zejména na samém počátku školní výuky deprese, která však souvisela i s kulturním šokem a vykořeněním. P1 v polostrukturovaném rozhovoru uvedla, že když měla žákyni s OMJ z Uzbekistánu, bavila se pouze se spolužačkami z Ukrajiny, i přesto, že měly odlišné mateřské jazyky i mezi sebou. Zde se opět vracíme k poukázání na nedostatečnost českého jazyka v běžné komunikaci, který žáky odpojoval „jeden od druhého“.

6.2 Bariéry podpory integrace ze strany vybrané SŠ

Rodina

Nedostatečná znalost jazyka

Výpovědi respondentů, a to jak žáků, tak jejich pedagogů vypovídají o tom, že znalost jazyka není pro potřeby studia dostatečná, ale zmiňují také nedostatečnost potřebného porozumění u rodičů těchto dětí. Ve výjimečných případech se objevují výpovědi o tom, že rodiče se snaží sami chodit na kurzy českého jazyka nebo je škola informuje přes informační technologie či sdělením informací žákovi s OMJ, čímž dochází k možnosti překladu.

Neznalost jazyka

Děti se učí pomalu a nemají slovní zásobu

Toto nevyplývá přímo z předem připravených výzkumných otázek, ale během rozhovoru s jednotlivými žáky s OMJ bylo zřejmé, že jejich slovní zásoba je v době studia na SŠ/SOU i po kurzech češtiny omezenější než u českých žáků. I když po letech života v ČR (eg. v průběhu, či po dokončení středního vzdělávání) dochází u žáků s OMJ k obohacení slovní zásoby a je zřejmé, že při dosažení nižších úrovní českého jazyka jsou některé přechody z jednotlivých úrovní na vyšší snazší a rychlejší, než již u osvojování vyšších úrovní až na sofistikovanou úroveň českého jazyka.

Nedostatek kapacity

Nedostatek pedagogických pracovníků

P2 zmiňuje v rozhovoru nedostatek personálních kapacit spojených s poskytováním větší míry českého jazyka pro žáky s OMJ na středních školách.

Nedostatek finančních prostředků škol

Ž3 v rozhovoru řekla, že „*Není dostatečně financována výuka češtiny jako druhého jazyka.*“

Vzdělávání pedagogických pracovníků

Vzdělání v této oblasti není potřeba

Někteří z dotazovaných pedagogických pracovníků uvádí, že nepovažují za důležité a potřebné vzdělání v oblasti integrace žáků s OMJ a neplánují ho. Což je vzhledem k současné situaci, zejména pak od března 2022, kdy k nám přišlo na 300 000 uprchlíků z Ukrajiny, tristní.

6.3 Metody začleňování

Materiální prostředky

At' už se jednalo o knihy, pracovní listy, využití moderních technologií, výukové obrázky, tak většina respondentů z řad pedagogů i žáků odpovídala, že upřednostňuje kombinaci těchto materiálních prostředků ve výuce. Případně vzhledem k specializaci oboru se využívaly či využívají prostředky moderních technologií nebo naopak pracovních listů.

Hodnocení

Někteří žáci odpovídají, že jsou hodnoceni individuálně a někteří mírněji oproti českým žákům. Učitelé pak hodnotí žáky spíše vzhledem k úrovni českého jazyka, tedy rovněž mírněji nebo také uvádějí ve výzkumu, že hodnotí cizince známkou i slovně. Nikdo z dotazovaných nevedl, že by žáky s OMJ hodnotil srovnatelně s majoritní skupinou vyučovaných.

Způsob vzdělávání

Přípravu na vstup žáka s OMJ někteří učitelé nepovažují za důležitou a někteří naopak za velmi důležitou a pečlivě všechny detaily příchodu nového žáka s OMJ vysvětlují stávajícím žákům ve třídě.

Komunikace v mateřštině pro žáka s OMJ může být způsob, jak se cítit bezpečněji a přirozeněji v kolektivu. Doposud jsou zde i takoví pedagogové, kteří vypověděli, „*že by měl žák s OMJ mluvit pouze českým jazykem, protože je v Česku, ale jsem si vědom toho, že mu nemohu zakázat mluvit v mateřštině*“.

6.4 Doporučení pro praxi

Doporučením pro praxi je zajisté dle jednotlivých výstupů výzkumu fakt, že by bylo vhodné poskytnout ze strany středních odborných škol a středních odborných učilišť větší míru podpory v začlenění žáků s odlišným mateřským jazykem. Je to možné zejména poskytnutím více hodin českého jazyka jako druhého vyučovaného jazyka na středních odborných školách a středních odborných učilištích. Možně zauvažovat o financování většího množství asistentů pedagoga, pro intenzivnější a hlubší podporu žáků s OMJ ve výuce, kdy je pro žáky často vyučovaný jazyk nesrozumitelný nebo žáci s OMJ potřebují jen individuálnější přístup, kde by své místo zastal dvojjazyčný asistent pedagoga.

Dalším doporučením jsou také mimoškolní aktivity, které jsou pro žáky cizince velmi významné, zajišťují je převážně kluby a kroužky. Pro nově příchozí (nejen), kdy zde cizinec ještě nemá mnoho přátel nebo dokonce žádné, je možné obrátit se na neziskové organizace pomáhající cizincům, kde mají registrované sociální služby či návazné služby, aktivity a projekty pro mládež cizince. Takovými službami či aktivitami může být jmenovitě sociálně aktivizační služba Hermiona pro rodiny s dětmi, Mladý klub patřící pod dobrovolnický

program či Kruh češtiny nebo také samostatně mentoring v pomoci s doučováním žákům. Vyjmenované služby nabízí Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.

Školám by také mohla pomoci organizace META, která poskytuje rovněž české jazykové kurzy, doučování, zabývá se tvorbou výukových materiálů a nabízí velký výběr kurzů a seminářů nejen pro pedagogické pracovníky pracující se žáky cizinci.

Neméně důležitou potřebnost má český jazyk pro rodiče žáků s odlišným mateřským jazykem. V tomto případě zejména pro komunikaci se školou a vzdělávání jejich dětí. Široký výběr kurzů českého jazyka opět nabízí Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.

Podpora ze strany rodiny dle tohoto výzkumu, ale rovněž také z vlastní praxe je vnímána jako podstatná součást úspěšného vzdělávání, a to nejen pro žáky s OMJ. K tomu mohou pro cizince sloužit aktivity v rámci projektu Pokrok - posílení kvality rodičovských kompetencí, kterých se mohou účastnit nejen žáci s OMJ ve středoškolském věku.

Doporučením pro pedagogické pracovníky, kteří vyučují žáky s OMJ je zdůraznění potřebnosti jejich edukace v oblasti integrace a vzdělávání žáků s odlišným mateřským jazykem, neboť na základě této bakalářské práce bylo zjištěno, že je zde zřejmá nedostatečnost podpory v integraci středoškoláků cizinců na SOŠ/SOU a s tím souvisí i dozdělávání pedagogických pracovníků, kteří s žáky s OMJ pracují a vyučují je. K tomu může sloužit kurz lektorských dovedností od CIC, kde je poskytována metodika výuky češtiny jako druhého jazyka bez zprostředkovacího jazyka s heterogenní skupinou či další vzdělávání pedagogických pracovníků, kde se vyučuje zkvalitnění a rozvoj metodiky výuky češtiny jako druhého jazyka také s heterogenní skupinou.

Finančním zajištěním pro střední školy v oblasti začleňování cizinců může být možnost podpory nově spuštěného systému financování a organizace jazykové přípravy pro žáky cizince. Tento systém vznikl v září 2021. Školy, které budou určené daným krajským úřadem, mohou poskytovat výhradně jazykovou přípravu cizincům. Krajský úřad financuje tuto jazykovou přípravu a každá škola, která bude mít více než 5% podílu cizinců z celkového počtu všech žáků školy, bude určena příslušným krajským úřadem k výhradní jazykové přípravě těchto žáků.

6.5 Závěr výzkumného šetření

Z poznatků vyplývá, že na vybraných středních školách je nedostatečná podpora integrace cizinců. Pomocí informačních brožur, které jsou přílohou této práce, bych tak chtěla předat odkaz na neziskovou organizaci Centrum pro integraci cizinců, o.p.s. k získání větší míry podpory pro rodiny s dětmi/ žáky s OMJ v rámci nabízených sociálních a návazných služeb organizace.

6.6 Splnění stanovených výzkumných otázek a cílů práce

Zde jsou uvedeny jednotlivé výzkumné otázky a cíle, které byly provedeným výzkumem splněny.

Cílem práce bylo popsat, jaké jsou možnosti a bariéry podpory integrace na vybraných středních školách a přidat k této práci informační brožury pro rodiny žáků s odlišným mateřským jazykem, s odkazem na neziskovou organizaci Centrum pro integraci cizinců, o.p.s. a získat tak pro tyto rodiny možnou podporu v rámci sociálních služeb. Informační brožury jsou přílohami této práce.

Hlavní výzkumnou otázkou v této práci bylo

„Jaké jsou možnosti a bariéry v podpoře integrace na vybraných středních školách?“

Díličními výzkumnými otázkami v této práci byly

1 „Jaké jsou z pohledu pedagogických pracovníků možnosti integrace žáků s OMJ na jejich školách?“

2 „Jaké jsou z pohledu pedagogických pracovníků bariéry integrace žáků s OMJ na jejich středních školách?“

3 „Zda je z pohledu žáků s OMJ na středních školách, které studovali/studují podpora integrace dostatečná?“

4 „Co by se podle žáků s OMJ mělo změnit, aby byla jejich integrace na škole úspěšnější?“

Z celkových výsledků výzkumu vzešlo, že možnosti podpory integrace dle jednotlivých pedagogických pracovníků a žáků s OMJ jsou jednotlivá podpůrná opatření, která mohou být žákovi s OMJ poskytnuta, bude-li uznán žák s OMJ za žáka se speciálními potřebami, což se v praxi neděje moc často. V tomto případě se jedná o možné poskytnutí češtiny jako druhého jazyka místo jiných předmětů (např. místo druhého vyučovaného jazyka). Také se jedná o možnost poskytnutí více času u přijímacího řízení a využití překladového slovníku, totéž platí i v případě závěrečných zkoušek. Možností je současně poskytnutí asistenta pedagoga či doučování jednotlivých předmětů pro žáky s OMJ. AP nebývá přidělen žákům s OMJ na SŠ/ SOU velmi často a doučování také není časté. Současně je možné považovat za možnost podpory integrace vzdělávání pedagogických pracovníků, kteří pracují s žáky s OMJ.

Zájem o vzdělání dětí ze strany rodičů/ rodiny je velmi významným prvkem v podpoře začlenění žáka s OMJ a rovněž zapojení se do komunikace se školou ze strany rodiny je významné. Neméně důležité je získat kamarády ve škole a mít dobrý kolektiv. Pozitivním prvkem v podpoře integrace je kladný přístup školního prostředí.

Bariérami podpory integrace dle pedagogických pracovníků i žáků s OMJ jsou naopak nedostatečná znalost jazyka, a to jako největší bariéra žáka s odlišným mateřským jazykem. Fakt, že se žák s OMJ učí pomalu a nemá slovní zásobu je ovlivněn rovněž zemí původu, tedy jazykem, který je jeho mateřský a současně také úroveň českého jazyka, s kterou na území přichází či zda také komunikuje v českém jazyce s někým jiným než pouze s učitelem a spolužáky ve škole.

Nezanedbatelnou bariérou v podpoře integrace žáků s OMJ na vybraných středních školách je nedostatečné vzdělání pedagogických pracovníků v oblasti cizinecké problematiky a integrace žáků cizinců a současně nedostatek finančních prostředků k personálnímu zajištění v poskytování podpůrných opatření (doučování, čeština jako druhý jazyk či dvojjazyčný asistent pedagoga).

Žáci s OMJ považují za důležité, aby měli více hodin českého jazyka a lépe tak porozuměli svému okolí, vyučovanému předmětu a začlenili se lépe nejen do kolektivu.

ZÁVĚR

Z výzkumu této bakalářské práce vzešly zajímavé výsledky, které shrnuji v závěru celé práce. Tuto problematiku považuji za velmi aktuální téma, která se týká čím dál většího počtu škol, a to nejenom středních.

Práce byla rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části jsem se dotkla tématu migrace a migrační politiky státu, kategorií a počtů cizinců, vzdělávacího systému se zaměřením na žáky s odlišným mateřským jazykem, podpůrných opatření poskytovaných ve středním vzdělávání, ale také žákům s OMJ na učilištích. Teoretická část byla podkladem pro část praktickou. Praktická část nesla kvalitativní charakter výzkumu, ve kterém byly zjišťovány možnosti podpory integrace a bariéry integrace prostřednictvím polostrukturovaných rozhovorů s pedagogickými pracovníky a jejich žáky s OMJ na vybraných středních školách. Součástí výzkumu byly také pedagogické kazuistiky.

Pro žáky s odlišným mateřským jazykem je velmi důležité získat dle jejich potřeb a dané úrovně jazyka dostatek výuky českého jazyka v průběhu jejich studia na střední škole. Za podstatné tito žáci nepovažují, zda tato výuka bude poskytována prostřednictvím doučování, češtiny jako druhého jazyka či podporou ze strany asistenta pedagoga. Důležité pro ně je, že tuto podporu dostanou a budou mít intenzivnější výuku, komunikaci a dostatečnou slovní zásobu v českém jazyce pro porozumění v běžném životě a pro porozumění požadavkům ve vzdělávání, od kterého se poté také odvíjí navazování kontaktů a přátelství, což přináší pocit bezpečí a větších jistot v pro ně novém světě.

Ráda bych také na závěr této práce sdělila pedagogickým pracovníkům pracujícím se žáky s odlišným mateřským jazykem doporučení o školeních či kurzech, zaměřených na komunikaci a výuku s cizinci, které jsou přílohou této práce. Tato vzdělávání jsou podstatná pro porozumění cizineckým potřebám ve vzdělávání, odlišnostem v mateřském jazyce, jiné kultuře a pochopení nutnosti integrace a současně učení se metodám výuky s heterogenní skupinou žáků cizinců začleněných v majoritní skupině žáků.

V době, kdy se ještě žáci s OMJ nepovažovali za žáky se speciálními potřebami, nebyla podpůrná opatření takřka žádná. Nyní neustále dochází k vývoji a změnám ve vzdělávání,

přístupu ze strany škol k žákům s OMJ a také ke změnám legislativy. Celý tento proces je dlouhá cesta k zdokonalenému systému začleňování cizinců do škol.

Budeme tedy pevně věřit, že postupné změny povedou ke zjednodušení výuky pro žáky s odlišným mateřským jazykem se zachováním kvalitní výuky pro všechny zúčastněné.

7 Citovaná literatura

Centrum pro integraci cizinců, o.p.s. 2021. Individuální mentoring. [Online] 2021. [Citace: 04. 03 2022.] <https://www.cicops.cz/cz/dobrovolnický-program/74-individualni-mentoring>.

Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.; 2021. Dobrovolnický program. *Kluby CIC*. [Online] 2021. [Citace: 15. 03 2022.] <https://www.cicops.cz/cz/dobrovolnický-program/85-kluby>.

—. **2021.** Hermiona pro rodiny s dětmi. *Poslání, cíle a pravidla*. [Online] 2021. [Citace: 15. 03 2022.] <https://www.cicops.cz/cz/hermiona/95-poslani-cile-principy-a-pravidla-sluzby>.

Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání. 2019. Jednotná přijímací zkouška. *Uchazeči vzdělávající se dlouhodobě v zahraničí*. [Online] 2019. [Citace: 05. 03 2022.] <https://prijimacky.ceremat.cz/menu/upravy-podminek-prijimaciho-rizeni/uchazeci-vzdelavajici-se-dlouhodobě-v-zahranici>.

Collier, Paul. 2017. *Exodus Jak migrace mění náš svět*. [překl.] Blanka Boboková a Vincent Richards. Praha 2 : Nakladatelství Libri, 2017. ISBN 978-80-7277-557-6.

Cummins Jim. 2006. Excellence and Enjoyment: learning and teaching for bilingual children in the primary years. *Planning and assessment for language and learning*. [Online] 2006. [Citace: 28. 02 2022.] http://www.naldic.org.uk/Resources/NALDIC/Teaching%20and%20Learning/pri_pubs_bichd_213206_014.pdf.

Český statistický úřad. 2020. Legislativa a dokumenty v oblasti migrace a mezinárodní ochrany. [Online] 19. 02 2020. [Citace: 27. 02 2022.] <https://www.czso.cz/csu/cizinci/legislativa-a-dokumenty-v-oblasti-migrace-a-mezinarodni-ochrany>.

—. **2021.** Metodika počtu cizinců. *czso.cz*. [Online] 01. 02 2021. [Citace: 23. 02 2022.] <https://www.czso.cz/csu/cizinci/metodika-poctu-cizincu>.

- . 2022. Sčítání 2021. [Online] leden 2022. [Citace: 23. 02 2022.]
<https://www.czso.cz/csu/scitani2021/narodnost>.
- European Commission. 2022.** Eurydice. [Online] 28. Jan 2022. [Citace: 24. 02 2022.]
https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/organisation-education-system-and-its-structure-21_cs.
- Hájková V., Strnadová I. 2010.** *Inkluzivní vzdělávání teorie a praxe*. Praha : Grada, 2010. ISBN 978-80-247-3070-7 .
- Horňáková, Marta. 2006.** Inklúzia - nové slovo, alebo aj nový obsah? Efeta - otvor sa : časopis pre postihnutých a ľudí, ktorí im chcú pomáhať. Roč. 16, 2006, 1, stránky 2-4.
- Igoa, Cristina. 1995.** *The Inner World of the Immigrant Child*. Mill Valley : Routledge, 1995. 9780805880137.
- Jiroutová Michaela. 2022.** Inkluzivní škola.cz. *Uzpůsobení přijímaček pro žáky s OMJ*. [Online] 18. 01 2022. [Citace: 05. 03 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/prijimacky-pro-zomj>.
- . 2022. Inkluzivní škola.cz. *Doporučení k maturitní zkoušce*. [Online] 09. 02 2022. [Citace: 15. 03 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/doporučení-k-maturitni-zkousece>.
- . 2021. Inkluzivní škola.cz. *Učiliště a žáci s OMJ*. [Online] 29. 11 2021. [Citace: 05. 03 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/uciliste-zaci-s-omj>.
- . 2021. Inkluzivní škola.cz. *Buddy program*. [Online] 03. 02 2021. [Citace: 04. 03 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/buddy-program>.
- . 2021. Inkluzivní škola.cz. *Příprava SŠ před nástupem žáka*. [Online] 03. 05 2021. [Citace: 04. 03 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/priprava-ss-pred-nastupem-zaka-s-omj>.
- Jiroutová, Michaela. 2021.** Inkluzivní škola.cz. *Začleňování středoškoláků s OMJ*. [Online] 15. 09 2021. [Citace: 04. 03 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/zaclenovani-stredoskolaku-s-omj>.
- Kobeš Pavel. 2022.** Infocizinci.cz. *infocizinci*. [Online] 07. 02 2022. [Citace: 19. 02 2022.] <https://infocizinci.cz/cr/migrace-mensiny-a-cizinci-v-cr-2021/>.

Košťálová H., Miková Š., Stang J. 2008. *Školní hodnocení žáků a studentů se zaměřením na slovní hodnocení.* Praha : Portál, 2008. ISBN: 978-80-262-0220-2.

Krčmářová Barbora. 2021. MŠMT. *Odbor středního a vyššího odborného vzdělávání a institucionální výchovy MŠMT.* [Online] 2021. [Citace: 24. 02 2022.]

Lechta Viktor a kol. 2010. *Základy inkluzivní pedagogiky.* Praha : Portál, 2010. str. 435. ISBN: 978-80-7367-679-7.

META, o.p.s. 2021. Inkluzivní škola.cz. *Hodnocení žáků s OMJ.* [Online] 22. 12 2021. [Citace: 06. 03 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/zs-hodnoceni-zaku-s-omj>.

—, **2021.** Inkluzivní škola.cz. *Volnočasové aktivity.* [Online] 22. 02 2021. [Citace: 15. 03 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/volnocasove-aktivity>.

—, **2021.** Inkluzivní škola.cz. [Online] 01. 03 2021. [Citace: 24. 02 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/deti-zaci-s-omj>.

—, **2021.** Inkluzivní škola.cz. [Online] 29. 06 2021. [Citace: 27. 02 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/moznosti-podpory-na-ss>.

—, **2021.** Inkluzivní škola.cz. [Online] 18. 03 2021. [Citace: 24. 02 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/vykoreneni-a-reakce>.

—, **2021.** Inkluzivní škola.cz. *Zařazení do ročníku.* [Online] 18. 02 2021. [Citace: 05. 03 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/zarazeni-do-rocniku>.

—, **2021.** Inkluzivní škola.cz. *Vykořenění a reakce na ně.* [Online] 18. 03 2021. [Citace: 24. 02 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/vykoreneni-a-reakce>.

—, **2021.** Inkluzivniskola.cz. *META, Inkluzivní škola.* [Online] 16. 02 2021. [Citace: 19. 02 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/o-migraci>.

—, **2022.** META. *Jak vám můžeme pomoci?* [Online] 2022. [Citace: 15. 03 2022.] <https://meta-ops.eu/cizinci-rodice-deti/jak-vam-muzeme-pomoci/>.

—, **2021.** Roční přípravný kurz ke studiu na střední škole. [Online] 2021. [Citace: 27. 02 2022.] <https://meta-ops.eu/kurz/rocnik-kurz-cestiny-ke-studiu-na-ss/>.

Migraceonline. 2017. Migraceonline.cz. *Migraceonline.cz Portál pro kritickou diskuzi o migraci.* [Online] 2017. [Citace: 19. 02 2022.] <https://migraceonline.cz/cz/temata/migrace-a-eu>.

—, **2021.** Migraceonline.cz. *Migrace v ČR. Fakta a čísla.* [Online] 12. 10 2021. [Citace: 19. 02 2022.] https://migraceonline.cz/cz/e-knihovna/migrace-v-cr-fakta-a-cisla#_ftn2.

Michalík J., Baslerová P., Felcmanová L. 2015. *Podpůrná opatření ve vzdělávání.* Praha : Člověk v tísní, 2015. ISBN: 978-80-87456-57-6.

Michalík, Jan, Monček, Jindřich a Baslerová, Pavlína. 2015-2022. Katalog podpůrných opatření. *Stupně podpůrných opatření.* [Online] Univerzita Palackého v Olomouci, 2015-2022. [Citace: 27. 02 2022.] <http://katalogpo.upol.cz/obecna-cast/3-komu-jsou-podpurna-opatreni-urcena/3-1-stupne-podpurnych-opatreni/>.

Ministerstvo vnitra. 2017. Exodus: Jak migrace mění náš svět. *mvcz.cz.* [Online] 04. September 2017. [Citace:]

—, **2015.** Ministerstvo vnitra České republiky - Často kladené dotazy. *Slovníček pojmů.* [Online] 04. September 2015. [Citace: 19. 02 2022.] www.mvcz.cz/migrace/clanek/slovnicek-pojmu.

—, **2017.** *Mvcz.cz. Integrace cizinců.* [Online] 06. December 2017. [Citace: 21. 02 2022.] <https://www.mvcz.cz/migrace/clanek/integrace-cizincu.aspx?q=Y2hudW09MQ%3d%3d>.

—, **2017.** *Mvcz.cz. Aktuální informace - Ministerstvo vnitra České republiky.* [Online] 06. December 2017. [Citace: 21. 02 2022.] <https://www.mvcz.cz/migrace/clanek/integrace-cizincu.aspx?q=Y2hudW09Mg%3d%3d>.

Modood, Tariq. 2007. *Multiculturalism.* Cambridge : John Wiley & Sons, 2007. str. 48. ISBN-13: 978-0745632889.

MŠMT. 2022. Sbíрка zákonů. *Školský zákon.* [Online] 01. 02 2022. [Citace: 04. 03 2022.] <file:///C:/Users/Jana/Downloads/skolskyzakon-1.2.2022.pdf>.

—, **2016.** Žáci- cizinci. [Online] 2016. [Citace: 24. 02 2022.] <https://www.msmt.cz/vzdelavani/zaci-cizinci>.

- Národní pedagogický institut. 2016.** Portál podpory pedagogických pracovníků vzdělávajících děti/žáky cizince. [Online] 2016. [Citace: 27. 02 2022.] <https://cizinci.npi.cz/legislativa/>.
- Nešpor, Zdeněk R. 2002.** Reemigranti a sociálně sdílené hodnoty. *soc.cas.cz*. [Online] 2002. https://www.soc.cas.cz/sites/default/files/publikace/186_st-02-04-apro_tisk.pdf.
- Radostný, Titěrová a kolektiv autorů META, o.p.s. 2011.** Žáci s odlišným mateřským jazykem na českých školách. [Online] 2011. [Citace: 06. 03 2022.] https://www.inkluzivniskola.cz/sites/default/files/uploaded/zaci_s_omj_v_ceskyh_skolach_0.pdf.
- Rákoczyová, Miroslava a Trbola, Robert. 2009.** *Sociální integrace přistěhovalců v České republice*. Praha : Sociologické nakladatelství (SLON), 2009. Sv. 60. ISBN 978-80-7419-023-0.
- Sbírka zákonů. 2004.** Zákony pro lidi. [Online] 2004.
- Soodak, Leslie C. 2003.** *Classroom management in inclusive settings. Theory into practice*. Oxfordshire : Taylor & Francis, Ltd., 2003. 42.4: 327-333.
- Švaříček R., Šed'ová a kol. . 2014.,.** *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. místo neznámé : Portál, 2014.,. ISBN 978-80-262-0644-6.
- Titěrová K., Jiroutová M. 2021.** Inkluzivní škola.cz. *Roční přípravný kurz před SŠ*. [Online] 03. 05 2021. [Citace: 15. 03 2022.] <https://www.inkluzivniskola.cz/rocnipripravny-kurz-ke-studiu-na-ss>.
- Vaněčková, Anna. 2009.** Asociace pro mezinárodní otázky. *amo.cz*. [Online] 2009. [Citace: 09. 02 2022.] <https://www.amo.cz/wp-content/uploads/2016/01/PSS-Migrace-CSD1.pdf>.
- Votavová, Renata. 2013.** Metodický portál RVP.CZ. *Rozdílný význam pojmu integrace a inkluze*. [Online] 20. 02 2013. [Citace: 06. 03 2022.] <https://clanky.rvp.cz/clanek/c/SSC/17243/ROZDILNY-VYZNAM-POJMU-INTEGRACE-A-INKLUZE.html>.

Vyhláška 27/2016 Sb. Vyhláška o vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami a žáků nadaných. *Sbírka zákonů*. [Online] [Citace: 15. 03 2022.]

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2016-27>.

Zákon č. 369/1999 Sb. *Zákony pro lidi. O pobytu cizinců na území České republiky a o změně některých zákonů, Zákon o azylu*. [Online] [Citace: 24. 02 2022.]

<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-326>.

SEZNAM PŘÍLOH

- Příloha č. 1 Informační brožura Mladý klub, aktivity pro mládež od 15 do 25 let
- Příloha č. 2 Informační brožura Čeština - metody práce s heterogenní skupinou
- Příloha č. 3 Informační brožura Kruh češtiny pro cizince ve věku 14 - 25 let
- Příloha č. 4 Mentoring na podporu nacvičování českého jazyka a dalších aktivit
- Příloha č. 5 Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi s migrační minulostí
- Příloha č. 6 POKROK – Podpora kvality rodičovských kompetencí
- Příloha č. 7 Nástroj pro identifikaci ohroženého dítěte č. 1
- Příloha č. 8 Nástroj pro identifikaci ohroženého dítěte č. 2

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

MLADÝ KLUB

**AKTIVITY PRO MLÁDEŽ
OD 15 DO 25 LET**

Chceš se seznámit s lidmi z celého světa, hrát hry, sportovat, tvořit, poznávat českou kulturu a procvičovat si tak konverzaci v češtině? Přidej se k nám!

Navštívíme zajímavá místa v Praze a okolí, zúčastníme se workshopu jógy, zkusíme si malování na textil, občas si zahrajeme míčové hry nebo navštívíme workoutová hřiště. Staneme se mistry v laser game, pobavíme se u deskových her, naučíme se připravit sushi, půjdeme si zahrát golf, navštívíme muzeum ..a mnohé další!

**Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.
Pernerova 10/32
1. patro (zvonek Kurzy, kluby)**

dobrovolnici@cicops.cz

+420 734 513 355

www.cicops.cz

Příloha č.1 Informační brožura Mladý klub, aktivity pro mládež od 15 do 25 let

Zdroj: Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.

CENTRUM PRO INTEGRACI CIZINCŮ, o. p. s.

Sídlo: Pernerova 10/32, 186 00 Praha 8
IČ: 26631997

DVPP pro učitele základních škol ČEŠTINA – METODY PRÁCE S HETEROGENNÍ SKUPINOU

akreditace vzdělávacího programu č.j.: MSMT- 28053/2019-5-757

Rozsah: 16 vyučovacích hodin

Cílové skupiny pedagogických pracovníků: Pedagogičtí pracovníci, kteří se setkávají s žáky s OMJ a chtějí jim pomoci se studiem češtiny.

Vzdělávací cíl: Cílem kurzu je nabídnout učitelům základních škol seminář na zkvalitnění a rozvoj metodiky výuky češtiny jako druhého jazyka se zaměřením na práci s heterogenní skupinou. Heterogenní skupinou žáků rozumíme dle místa původu, náboženství, mateřského jazyka, úrovně vzdělání, míry gramotnosti i věku. Workshopy propojují jak teorii, tak praxi – znalosti teoretických konceptů a metodiky lze v rámci workshopů vyzkoušet. V rámci semináře pracujeme s konkrétními příklady, snažíme se vyjít vstříc potřebám konkrétních účastníků. Absolventi kurzu si zlepší schopnosti plánování lekcí a tvorbu učebních materiálů pro heterogenní skupiny. Seznámí se s možnými výukovými aktivitami pro rozvoj komunikačních kompetencí žáků a tyto si vyzkouší.

Forma vzdělávacího programu: Kurz je možné realizovat v kombinované formě – prezenčně a online.

Kontakt:

Mgr. Kristýna Horáčková
metodička dalšího vzdělávání

tel.: 737 993 223

e-mail: kristyna.horackova@cicops.cz

www.cicops.cz

Příloha č. 2 Informační brožura Čeština - metody práce s heterogenní skupinou

Zdroj: Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.

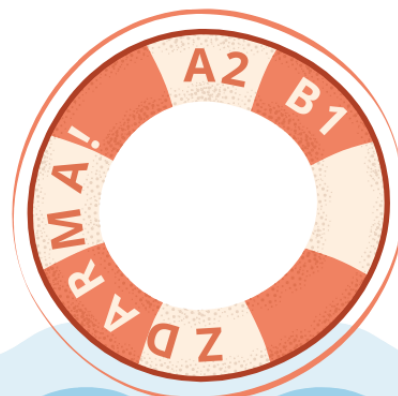

..META*~

THE VELUX FOUNDATIONS
VELUX FONDEN & VELUX FONDEN

KRUH ČEŠTINY

PRO CIZINCE VE VĚKU 14 – 25 LET
NEUTOP SE V MOŘI ČEŠTINY A PŘIJĎ!

TÉMA: PŘÍPRAVA NA PŘIJÍMACÍ POHOVOR
NA STŘEDNÍ ŠKOLU

TERMÍN: 2. 2. – 6. 4. 2022

ROZVRH: STŘEDA 14:00 – 16:00

MÍSTO: PRAHA (PERNEROVA 10/32)

ÚROVEŇ ČEŠTINY: A2/B1

KONTAKT A REGISTRACE:

BC. AN THUY NGUYEN, VZDĚLÁVACÍ A INTEGRAČNÍ PRACOVNICE PRO DĚTI A MLÁDEŽ

TEL.: +420 736 633 911

E-MAIL: AN.NGUYEN@CICOPS.CZ

WWW.CICOPS.CZ

Příloha č. 3 Informační brožura Kruh češtiny pro cizince ve věku 14 - 25 let

Zdroj: Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.

CENTRUM PRO INTEGRACI CIZINCŮ, o. p. s.

Sídlo: Pernerova 10/32, 186 00 Praha 8
IČ: 26631997

Jste **cizinec** a žijete **v ČR**? Chcete se zlepšit **v češtině**?
Chcete poznat **českou kulturu a zvyky**?

MENTORING

NAŠI DOBROVOLNÍCI JSOU TU PRO VÁS!

KDO JE DOBROVOLNÍK?

- Spolupracuje s vámi, s vašimi dětmi nebo vaší rodinou
- Schází se s vámi pravidelně – jednou týdně nebo za 14 dní
- Pomáhá poznávat nové prostředí, zvyky a kulturu
- Procvičí s vámi český jazyk
- Pomáhá vašim dětem se školními předměty, studiem nebo přípravou na přijímací zkoušky
- Nabízí i další pomoc dle svých schopností

Hodila by se Vám taková podpora?

KONTAKTUJTE NÁS

Dobrovolnický program, Pernerova 10/32, Praha 8 – Karlín

dobrovolnici@cicops.cz +420 737 293 359

<http://www.cicops.cz/>

POMÁHÁME IMIGRANTŮM STÁT SE NAŠIMI SPOLUOBČANY.

Příloha č. 4 Mentoring na podporu nacvičování českého jazyka a dalších aktivit

Zdroj: Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.

CENTRUM PRO INTEGRACI CIZINCŮ, o. p. s.

Sídlo: Pernerova 10/32, 186 00 Praha 8
IČ: 26631997

HERMIONA

SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBA PRO RODINY S DĚTMI S MIGRAČNÍ MINULOSTÍ, KTERÉ ŘEŠÍ OBTÍŽNOU SITUACI

PRO RODIČE

- Pomoc při komunikaci se školou
- Návky domácí přípravy do školy s dětmi apod.
- Řešení obtíží spojených s bydlením, finančním zajištěním rodiny
- Podpora navazování a zlepšování sociálních vztahů
- Pomoc při komunikaci s úřady
- Setkávání s dobrovolníkem (seznámení s českým prostředím, zvyky, kulturou)
- Skupinové aktivity pro rodiny s dětmi

PRO DĚTI (3 – 18 LET)

- Výuka češtiny jako druhého jazyka
- Návky školní přípravy, doučování
- Výběr nebo zajištění volnočasových aktivit
- Podpora při výběru střední školy, učebního oboru, zaměstnání (pro mladistvé)
- Sociálně-terapeutické rozhovory s mladistvými
- Setkávání s dobrovolníkem (seznámení s českým prostředím, zvyky, kulturou)
- Zprostředkování další odborné pomoci

Služba je zdarma. Pomáháme v poradně a v terénu (v domácnosti rodiny, ve škole, na úřadech).

POMÁHÁME IMIGRANTŮM STÁT SE NAŠIMI SPOLUOBČANY.

CENTRUM PRO INTEGRACI CIZINCŮ

Pernerova 10/32, 186 00, Praha 8
tel.: +420 222 360 452, e-mail: info@cicpraha.org

www.cicpraha.org

HERMIONA

SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBA PRO RODINY S DĚTMI S MIGRAČNÍ MINULOSTÍ, KTERÉ ŘEŠÍ OBTÍŽNOU SITUACI

PRO RODIČE

- Pomoc při komunikaci se školou
- Návky domácí přípravy do školy s dětmi apod.
- Řešení obtíží spojených s bydlením, finančním zajištěním rodiny
- Podpora navazování a zlepšování sociálních vztahů
- Pomoc při komunikaci s úřady
- Setkávání s dobrovolníkem (seznámení s českým prostředím, zvyky, kulturou)
- Skupinové aktivity pro rodiny s dětmi

PRO DĚTI (3 – 18 LET)

- Výuka češtiny jako druhého jazyka
- Návky školní přípravy, doučování
- Výběr nebo zajištění volnočasových aktivit
- Podpora při výběru střední školy, učebního oboru, zaměstnání (pro mladistvé)
- Sociálně-terapeutické rozhovory s mladistvými
- Setkávání s dobrovolníkem (seznámení s českým prostředím, zvyky, kulturou)
- Zprostředkování další odborné pomoci

Služba je zdarma. Pomáháme v poradně a v terénu (v domácnosti rodiny, ve škole, na úřadech).

POMÁHÁME IMIGRANTŮM STÁT SE NAŠIMI SPOLUOBČANY.

Příloha č. 5 Sociálně aktivizační služba pro rodiny s dětmi s migrační minulostí

Zdroj: Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.

Evropská unie
Evropský sociální fond
Operační program Zaměstnanost

POKROK

podpora kvality rodičovských kompetencí

Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.

nabízí projekt

POKROK – aktivity pro rodiče a děti zdarma:

- dlouhodobá spolupráce rodiny se sociální službou
- infosemináře pro rodiče (sociální dávky, zdravotnictví, vzdělávání,...)
- rodinný kurz – čeština pro rodiče a děti
- intenzivní kurz češtiny pro mládež od 15 let
- Mladý klub – aktivity, sport, konverzace pro mládež
- konzultace s psychologem pro děti i rodiče

Informace a registrace:

Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.

Pernerova 10/32, Praha 8

email: hermiona@cicops.cz

telefon: +420 704 600 700

www.cicops.cz

Příloha č. 6 POKROK – Podpora kvality rodičovských kompetencí

Zdroj: Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.

Máte ve svém okolí ohrožené dítě-cizince?

Setkáváte se ve své práci s rodinou cizinců v nepříznivé sociální situaci?

Dochází k potížím v komunikaci s rodinou? Rodiče se neorientují v novém prostředí? Bojuje rodina s jazykovou bariérou?

Potýká se dítě či mladistvý s problémy ve školní docházce? Navazuje obtížně sociální kontakty? Zaujímá vůči novému prostředí odmítavý postoj?

Centrum pro integraci cizinců, o.p.s. nabízí sociálně aktivizační službu Hermiona a navazující projekt Pokrok:

Hermiona pro rodiče

- pomoc při komunikaci se školou;
- nácvik domácí přípravy do školy;
- řešení obtíží spojených s bydlením, finančním zajištěním rodiny;
- podpora navazování a zlepšování sociálních vztahů;
- pomoc při komunikaci s úřady;
- pomoc dobrovolníka (seznámení s českým prostředím, zvyky, kulturou);
- skupinové aktivity pro rodiny s dětmi;
- zprostředkování další odborné pomoci.

Hermiona pro děti

- výuka češtiny jako druhého jazyka;
- nácvik školní přípravy, doučování;
- výběr nebo zajištění volnočasových aktivit;
- podpora při výběru střední školy, učebního oboru, zaměstnání (pro mladistvé);
- sociálně-terapeutické rozhovory s mladistvými;
- zprostředkování další odborné pomoci;
- pomoc dobrovolníka (seznámení s českým prostředím, zvyky, kulturou).

Výchozí situace rodiny pro zapojení do sociálně aktivizační služby Hermiona (komu je služba určena):

- Rodina s migrační minulostí s dítětem 3–18 let;
- Problémová situace trvá alespoň 3 měsíce;
- Rodiče nedovedou dítě podpořit vlastními silami a chtějí/potřebují změnit svou rodinnou situaci.

Na druhé straně tohoto listu najdete tabulku **Nástroj pro identifikaci ohroženého dítěte** a návod k práci s nástrojem.

Pokud tímto způsobem vyhodnotíte dítě jako potenciálně ohrožené, doporučujeme **kontaktovat sociálně aktivizační službu Hermiona**

Centra pro integraci cizinců. Sociální pracovník na osobní schůzce vyhodnotí situaci rodiny a nabídne vhodné aktivity služby (viz výše).

Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.

adresa: Pernerova 10/32, 186 00 Praha 8

email: hermiona@cicops.cz

telefon: +420 704 600 700

www.cicops.cz

POKROK
podpora kvality rodičovských kompetencí

Příloha č. 7 Nástroj pro identifikaci ohroženého dítěte č. 1

Zdroj: Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.³

³ Tento nástroj je jeden z výstupů projektu POKROK - podpora kvality rodičovských kompetencí a je určen pro pedagogické pracovníky, psychology z PPP, úředníky, vychovatele a jakékoliv jiné pracovníky, kteří v rámci své práce přijdou do styku s mládeží cizinci. Určeno pro veřejnost.

Nástroj pro identifikaci ohroženého dítěte

Projděte si přehled vypsanych ukazatelů ve dvou sloupcích („ZÁVAŽNÉ PROBLÉMY“ a „MÉNĚ ZÁVAŽNÉ PROBLÉMY“).

Je-li u rodiny a dítěte naplněn **alespoň jeden závažný ukazatel** (levý sloupec „ZÁVAŽNÉ PROBLÉMY“) anebo **kombinace alespoň tří méně závažných ukazatelů** (pravý sloupec „MÉNĚ ZÁVAŽNÉ PROBLÉMY“), identifikujeme dítě jako potenciálně ohrožené.

OKRUH	ZÁVAŽNÉ PROBLÉMY ✓	MÉNĚ ZÁVAŽNÉ PROBLÉMY ✓
Škola, učení	Dítě má časté absence.	Dítě má špatný prospěch. U dítěte se projevuje dlouhotrvající výrazná neschopnost naučit se český jazyk. Rodiče neznají/nepřijímají svou roli vůči škole; absence/nedostatečná komunikace se školou.
	Dítě má psychosomatické problémy v souvislosti se školou.	Dospívající se nevzdělává, protože rodiče nechápou systém a význam SŠ vzdělání v ČR. Dítě nemá dostatečnou podporu ze strany školy či jiných institucí.
Rodinné a sociální vazby	Objevují se problémy s chováním, delikvence.	V rodině jsou špatné vazby a vztahy.
	Dítě zažívá šikanu nebo jiné útoky na svou osobu.	Rodiče ve výrazné míře nemají čas na dítě.
Zdraví a psychické zdraví	Nejsou uspokojovány zdravotní potřeby dítěte (nemá zdravotní pojištění, nechodí vůbec k lékaři).	Dítě je ve znatelné psychické nepohodě.
Výživa, základní fyzické potřeby	Dítě nemá dostatečnou výživu, mívá hlad.	Dítěti chybí některé základní vybavení (bunda, boty, taška do školy).
	Dítě nemá pravidelnou hygienu, oblečení je na pohled neudržované.	Rodiče deklarují nedostatek finančních prostředků na zajištění potřeb rodiny.
Bydlení	Rodina je ohrožena bezdomovectvím.	Rodina se opakovaně stěhuje s důsledkem ztráty pocitu stability u dítěte. Rodina má výrazně nevyhovující bydlení (hygienicky, množstvím osob apod.).
	U dítěte chybí vize „budoucnosti“ v ČR (odmítá se učit česky, odmítá se zapojit do soc. struktur).	Dítě nemá žádné volnočasové aktivity (např. kroužky, zájmy, družina).
Odpovídá rodinné situaci alespoň 1 ze zmíněných popisů?		Odpovídají rodinné situaci alespoň 3 ze zmíněných popisů?

Kontaktujte Centrum pro integraci cizinců, o.p.s. Pernerova 10/32, 186 00 Praha 8, email: hermiona@cicops.cz, telefon: +420 704 600 700

Příloha č. 8 Nástroj pro identifikaci ohroženého dítěte č.2

Zdroj: Centrum pro integraci cizinců, o.p.s.